

Україна:

події,
факти,
коментарі

2011 № 10

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія

В. Горвий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

16 –18 травня в Лондоні відбувся сьомий щорічний
Український інвестиційний саміт 4

Аналітика

А. Потіха

Нова воєнна доктрина України в оцінках експертів. 6

С. Горовая

В. Путин: «Северный поток» – «форточка в Європу». 12

Н. Тарасенко

Земельне законодавство України:
до питання прийняття Закону
«Про Державний земельний кадастр». 14

Н. Половинчак

Дороги до Євро-2012. 24

Актуальна прес-конференція

С. Левадна

Експерти о виборі України: євроінтеграція или
Таможенный союз. 29

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти. 32

Перспективні напрями розвитку української науки. 37

Аерокосмічна і авіаційна галузі 37

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань. 40

Інноваційні розробки та технології 42

Питання екології та уникнення техногенних катастроф. 42

Освіта та кадрове забезпечення в Україні. 43

Охорона здоров'я. 44

Наука і влада. 46

Проблеми інформатизації

В. Бондаренко

Розвиток веб-сайтів бібліотек
як інструменту управління інформаційними потоками. 51

До уваги держслужбовця

Т. Добко, Л. Мацкевич

Фінансова криза в Україні. 66
Бібліографія 2008-2010 рр. (Закінчення)

16–18 травня в Лондоні відбувся сьомий щорічний Український інвестиційний саміт

16–18 травня в Лондоні відбувся сьомий щорічний Український інвестиційний саміт. Програмою саміту було передбачено проведення зіркової церемонії нагородження з відзначенням особливих досягнень керівників і провідних компаній бізнес-співтовариства України, зустрічі з учасниками експертної групи менеджерів глобальних фондів по ринках, що розвиваються, інтерактивні сесії, включно з дебатами з Податкового кодексу, дискусією з інвестиційного клімату, панеллю міжнародних економістів і популярною сесією інституціональних інвесторів.

Ключовими доповідачами саміту стали П. Порошенко, глава Наглядової ради Національного банку України, О. Рябченко, голова Фонду держмайна України, М. Альєр, глава представництва Міжнародного валютного фонду в Україні, Ф. Марграфф, комерційний директор УЄФА.

Під час свого виступу на відкритті сьомого Українського інвестиційного саміту глава представництва Міжнародного валютного фонду в Україні М. Альєр повідомив про те, що Міжнародний валютний фонд очікує від України затвердження пенсійної реформи та розв'язання проблеми занижених тарифів на газ для населення, щоб ухвалити рішення про виділення третього траншу за програмою stand by.

«У липні та грудні минулого року ми видали два транші. Наразі ведемо переговори про третій транш, але спочатку маємо побачити певні заходи з боку уряду. Насамперед необхідно впровадити пенсійну реформу», – сказав він.

М. Альєр нагадав, що домовленості про проведення пенсійної реформи було зафіксовано в меморандумі в липні та грудні минулого року, а відповідний законопроект ще у грудні було передано до парламенту.

Глава представництва нагадав, що Україна витрачає 18 % ВВП на пенсії, що є найбільшим показником у світі. За його словами, 35 % пенсійного нарахування на зарплату є також дуже високою ставкою, але система все одно генерує дефіцит 7 % ВВП, а пенсії залишаються низькими.

Говорячи про ціни на газ для населення, М. Альєр зазначив, що до початку співпраці у цьогорічній програмі stand by вони становили 16 % від ціни імпорту, завдяки підвищенню минулого року на 50 % цей рівень піднявся до 25 %.

«Однак (світові) ціни на нафту і газ зростають, тому це лише невеликий крок», – наголосив голова представництва МВФ. Він нагадав, що в груднево-

му меморандумі з МВФ українська сторона заявила про намір підвищити ціни на газ у квітні та червні, проте потім відмовилася від цих планів. За його словами, уряд пояснює перегляд цих планів низькими зарплатами в країні, проте МВФ наголошує на можливості компенсації підвищення тарифів з бюджету для малозабезпечених верств населення.

М. Альєр назвав також ще однією умовою виділення третього траншу скасування вимоги про обов'язковий викуп Нацбанком протягом п'яти днів держоблігацій, внесених державою в націоналізовані банки в рамках їх капіталізації.

Загалом він зазначив, що макроекономічна ситуація в Україні значно покращилася останнім часом: зростання ВВП перевищує 4 %, інфляція нижча за 10 %, зменшується від'ємний платіжний баланс, зростають доходи бюджетів.

«Перспективи на цей рік залишаються позитивними. Найскладніше завдання – здійснення структурних реформ, які відстають від плану вже багато років», – наголосив М. Альєр.

Коментуючи ситуацію навколо чергового траншу МВФ, аналітик Міжнародного центру перспективних досліджень О. Жолудь висловив переконання в тому, що на відміну від ситуації у 2008 р. сьогодні Україна вже має «запас економічної міцності». Це, на думку аналітика, дає можливість уряду торгуватися за поступки щодо соціально болючих питань. О. Жолудь не виключає, що Україна домагатиметься змін умов підписаного з МВФ меморандуму.

Аналітик припускає, що українська сторона торгуватиметься за відтермінування пенсійної реформи та підвищення цін на газ до 2012 р. При цьому українські переговорники наполягатимуть, аби ціни на блакитне паливо для населення підняти не на 50 %, як передбачено меморандумом, а максимум – на 10 чи 30 %, оскільки соціальне невдоволення зараз аж ніяк не вигідне владі, прогнозує експерт.

«Я думаю, МВФ погодиться на повільніші, але все ж таки реформи. Тому Україна, досить імовірно, отримає, але вже у другому півріччі або навіть вже аж наступного року», – вважає О. Жолудь. Разом з тим експерт прогнозує, що переговори про зміну меморандуму будуть непростими, оскільки Україна не є пріоритетною країною для співпраці з МВФ (*Adam Smith Conferences* (www.adamsmithconferences.com/ru/investment-summit-ukraine), *Zaxid.net* (<http://zaxid.net>). – 2011. – 16.05; *DW-world.de* (www.dw-world.de). – 2011. – 17.05).

Аналітика

А. Потіха, наук. співроб.

Нова воєнна доктрина України в оцінках експертів

Українська воєнна доктрина пройшла у своєму становленні історичний шлях випробувань у теорії та практиці військового будівництва і була тісно пов'язана з загальнодержавним процесом розбудови незалежної держави.

Воєнні доктрини вже приймалися кілька разів. Зокрема, у 1993 та 2004 рр. Остання, що ухвалена у 2004 р., була визначена як сукупність керівних принципів, воєнно-політичних, воєнно-стратегічних, воєнно-економічних та воєнно-технічних поглядів на забезпечення воєнної безпеки держави. Цікаво, що в попередньому визначенні воєнної доктрини від 1993 р. йшлося про «основоположні настанови й принципи щодо організації і забезпечення безпеки особи, народу і держави шляхом політичних, дипломатичних, економічних та воєнних засобів», що, на думку деяких експертів, є реалізацією планів проведення зовнішньої політики держав з акцентом на політико-дипломатичні та воєнно-силові засоби.

Воєнна доктрина України розкриває стратегічну мету воєнної політики, що полягає в гарантуванні безпеки України від зовнішньої загрози, запобіганні війні, підтримці миру на національному, локальному, регіональному та глобальному рівнях. Виходячи з головної стратегічної мети, її основні завдання зводяться до забезпечення захисту суверенітету, територіальної недоторканності, політичної незалежності й конституційного устрою Української держави.

Як відзначають експерти, воєнна доктрина 2004 р. базується на принципах пріоритету необхідної оборони і проведення захисних дій. Тому містить настанови про застосування військ і сил винятково у разі агресії, зазіхань інших держав на державний суверенітет, територіальну недоторканність, політичну незалежність, конституційний устрій України, а також під час виконання державою міжнародних зобов'язань. Воєнна доктрина передбачає активну оборону, що відображено в доктринальних настановах на підготовку збройних сил до ведення сучасних бойових дій відповідно до стратегічної мети держави в мирний і воєнний час.

Аналізуючи зміст воєнної доктрини, експерти відзначили, що на стан воєнно-політичної обстановки негативно впливають прояви міжетнічних та міжнаціональних суперечностей, недостатня ефективність дії існуючих систем міжнародної та регіональної безпеки, зростання небезпеки поширення ядерної зброї та зброї масового знищення, терористичні загрози з боку потуж-

них радикальних сил, які можуть мати на озброєнні всі наявні збройні системи нападу на військові та цивільні об'єкти, поява нових загроз міжнародній безпеці та миру через поширення діяльності екстремістських, сепаратистських, радикальних релігійних, терористичних організацій, незаконних збройних формувань, невирішені територіальні суперечки між державами. Все це передбачено діючою доктриною.

Разом з тим у воєнній доктрині вказано на позитивні зміни у воєнно-політичній обстановці, що, здавалося б, зменшує потенціал небезпеки для нашої країни. Це реформування збройної організації багатьох держав у напрямі кількісного скорочення з одночасним підвищенням якісних характеристик, подальший розвиток систем колективної безпеки, зміцнення довіри та поширення міжнародного співробітництва у воєнній сфері, зниження ризику розв'язання широкомасштабної війни, перш за все, ядерної. Така діалектична взаємодія загроз і позитивних процесів у сфері воєнно-політичного співробітництва дала змогу сформулювати реальні та потенційні зовнішні загрози безпеці України у воєнній сфері. Серед них – можливість втягування України в конфліктне протистояння з іншими державами чи в регіональні війни, воєнно-політична нестабільність та конфлікти в сусідніх державах, міжнародний тероризм, нарощування іншими державами поблизу кордонів Української держави угруповань військ і озброєнь, здатне призвести до зміни співвідношення сил, баланс яких раніше задовольняв потреби мирного співробітництва держав, а також незавершеність договірно-правового закріплення державного кордону України.

У воєнній доктрині 2004 р. висвітлено контури базових концепцій воєнної безпеки. Це воєнно-політичне партнерство із сусідніми країнами та провідними державами, що дає можливість проводити виважену, обґрунтовану наукою та політичними реаліями воєнну політику. Водночас чинна доктрина України вказує на воєнно-силові засоби забезпечення належного рівня безпеки держави. Це запобігання можливій збройній агресії шляхом воєнно-силового стримування та створення загрози заподіяння потенційному агресорові шкоди, неадекватної його очікуванням перед початком агресії.

У доктрині не відкидається й можливість застосування прямих воєнних акцій. А саме, відсічі збройної агресії на ранній стадії з використанням усіх необхідних форм і способів ведення збройної боротьби (щоправда, це положення дещо нагадує недвозначну доктринальну настанову сталінських часів – «бити ворога на його території»), завдання агресору поразки та примушення його до відмови від агресивних дій тощо.

Проте воєнна доктрина 2004 р., на думку політиків, не відповідає сучасним вимогам, і тому уряд підготував нову. Про необхідність перегляду воєнної доктрини, в основу якої має бути покладено принцип «достатньої обороноздатності», що передбачає розвиток нових форм озброєння, Президент України В. Янукович заявив рік тому. 13 квітня нова редакція воєнної доктрини була

ухвалена Кабінетом Міністрів у закритому режимі і тепер має бути затверджена указом глави держави.

Нинішня доктрина, як і попередня, має оборонний характер. У доктрині, зокрема, зазначається, що Україна не вважає жодну державу (коаліцію держав) своїм військовим супротивником, але вважатиме потенційним військовим супротивником ту державу (коаліцію держав), дії або наміри якої міститимуть ознаки загрози застосування військової сили проти України. У доктрині перераховуються воєнно-політичні ризики, що підвищують рівень загрози застосування військової сили проти країни, а також основи для виникнення воєнного конфлікту.

За словами експертів, у документі наводяться не тільки зовнішньополітичні ризики виникнення воєнних конфліктів, а й внутрішні. Порівняно з попередньою редакцією, де головними внутрішніми загрозами називалися незадовільний стан збройних сил і діяльність екстремістських та сепаратистських організацій, їх перелік розширився. Тепер, крім проявів сепаратизму всередині країни, загрозою вважається втручання у внутрішні справи, здійснюване за допомогою інформаційного впливу, економічного тиску, фінансової і моральної підтримки окремих політичних сил, неурядових організацій, чия діяльність спрямована на дискредитацію влади.

За повідомленням ЗМІ, у новій воєнній доктрині чітко прописано позаблоковий статус України, який держава набула влітку минулого року, тим самим відмовившись від перспективи вступу до НАТО. У документі зазначається, що Україна дотримується політики позаблоковості, розцінює її як важливий чинник зниження напруженості воєнно-політичної ситуації в регіоні.

За словами експертів, саме відмова від перспективи участі у військових блоках є причиною того, що в Україні вирішили оновити воєнну доктрину.

Розробники документа допускають, що Україна може бути втягнута у воєнний конфлікт між іншими державами. Крім того, можливі такі варіанти, як виникнення збройного конфлікту на її кордоні або переростання внутрішньої нестабільності в збройний конфлікт усередині держави. При цьому в доктрині визначаються три види воєнних конфліктів: збройний (до нього належать прикордонні конфлікти, сутички усередині країни, наприклад з метою створення нових адміністративно-територіальних утворень і надання ним певних повноважень), а також локальна (на Україну нападає одна країна) і регіональна (на Україну нападають дві і більше держави) війни.

У документі наголошується, що, враховуючи тенденції й умови розвитку воєнно-політичної ситуації, Україна вважає, що збройна агресія, у результаті якої виникне локальна або регіональна війна проти неї, у середньостроковій перспективі є малоімовірною. У випадку, якщо в Україні зрозуміють, що воєнний конфлікт неминучий, держава діятиме ненасильницькими методами, а саме: підвищить активність в інформаційному просторі, звернеться по допо-

могу в Раду Безпеки ООН і до «впливових держав», запровадить режим надзвичайного стану. Крім того, Україна демонструватиме власну обороноздатність, готовність і рішучість відкинути агресію, здатність завдати потенційному агресорові неприйнятних втрат.

За словами експертів, також привертає увагу пункт про те, що вважатиметься початком воєнного конфлікту всередині країни: будь-які дії (акції) не передбачених законом воєнізованих або озброєних формувань, які спрямовані на захоплення державної влади або зміну конституційного ладу шляхом насильства; виникнення міжнаціональних або міжконфесійних сутичок; блокування або захоплення особливо важливих об'єктів чи території, що супроводжуються насильством над громадянами; дезорганізація діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування.

Відповідно до п. 19 ч. II воєнної доктрини («Військово-політична обстановка і характерні риси сучасних воєнних конфліктів»), умовами для виникнення воєнного конфлікту і передумовами для використання проти України військової сили є такі дії інших держав:

- висунення ультимативних вимог, виконання яких може призвести до порушення територіальної цілісності і суверенітету України;
- припинення дипломатичних відносин з Україною;
- дозвіл іншої держави на використання її території третьою державою (коаліцією) для підготовки й проведення агресії проти України;
- економічна або інформаційна блокада України;
- перешкода виконанню своїх функцій суб'єктами забезпечення національної безпеки;
- проведення акцій, що порушують безпеку функціонування об'єктів ядерної, хімічної промисловості, оборонно-промислового комплексу, зберігання озброєння, військової техніки, боєприпасів та інших потенційно небезпечних об'єктів, зокрема проведення кібернетичних атак на вказані об'єкти;
- демонстрація військової сили, активізація розвідувально-підривної діяльності проти України;
- фінансування непередбачених законом воєнізованих або озброєних формувань на території України, постачання їм зброї, боєприпасів, вибухових речовин або військової техніки;
- проведення загальної або часткової мобілізації в разі розгортання військових формувань поблизу державного кордону України;
- виведення без узгодження з Україною з пунктів постійної дислокації підрозділів озброєних сил іншої держави, які, відповідно до укладених з Україною міжнародних договорів, перебувають на її території, а також наміри або дії з використання цих підрозділів проти третьої держави або групи держав.

На переконання багатьох політиків, необхідність змін у сфері обороноздатності давно назріла. Зокрема, секретар парламентського Комітету з питань нацбезпеки і оборони, радник Президента Ю. Самоїленко (Партія регіонів)

назвав воєнну стратегію «суто концептуальним документом». За його словами, цей документ буде покладено в основу розробки стратегії реформування Збройних сил. «Воєнна доктрина визначає, які Збройні сили нам потрібні на даному етапі будівництва державності – їх чисельність, види, дислокацію. Усе це має базуватися на воєнній доктрині, яка визначає основні напрями розвитку і формування Збройних сил», – зазначив Ю. Самойленко.

Як відомо, в Україні вже було розроблено «Концепцію подальшого реформування ЗСУ на період до 2015 р.», яку поки так і не було схвалено Президентом. Згідно з документом, Збройні сили нараховуватимуть сухопутні війська (після реформування їх чисельність має становити 57,2 тис. осіб, нині – 73 тис. осіб), Повітряні сили (42,5 тис. осіб, нині – 46 тис.), Військово-морські сили (14 тис. осіб, нині – 15 тис.). Крім того, у планах Міноборони було сформувати сили спеціальних операцій ЗСУ чисельністю до 5 тис. осіб.

Концепція передбачає, що вони мають бути створені до 2013 р. як окремі рід військ, основними завданнями якого стануть ведення спеціальної розвідки, участь в антитерористичних операціях, знищення важливих об'єктів економіки і військових об'єктів евентуального супротивника, контрдиверсійні і контртерористичні операції.

Разом з тим військові експерти висловлюють застереження стосовно того, що закріплена в новій воєнній доктрині відмова від просування до НАТО може спричинити появу додаткових ризиків у забезпеченні обороноздатності країни.

Як зазначив експерт Центру досліджень армії, конверсії і роззброєння С. Згурець, «основна відмінність нової доктрини полягає в тому, що забезпечення безпеки розглядається через призму позаблоковості». «Ідеться про те, що за умов позаблокового статусу ставка робиться на власні сили у вирішенні та протидії загрозам. Така ж ставка передбачає значно більше уваги до реформування Збройних сил у цілому, витрат на оборону», – вважає військовий експерт.

На його думку, нині вимальовується складна і парадоксальна ситуація, коли нова доктрина, фіксуючи позаблоковий статус, значно збільшує вимоги до боєздатності Збройних сил.

За словами С. Згурця, у середньостроковій перспективі держава не спроможна фінансувати забезпечення цих вимог.

Експерти відзначають, що до зовнішньополітичних ризиків виникнення воєнних конфліктів нині додаються і нові внутрішньополітичні загрози.

Окрім проявів сепаратизму всередині країни, загрозою вважається і втручання у внутрішні справи, яке реалізується за допомогою, зокрема, моральної і фінансової підтримки окремих політичних сил, чия діяльність спрямована на дискредитацію влади.

Професор Київського інституту міжнародних відносин, генерал-лейтенант І. Білас зазначив, що ці положення взагалі не стосуються воєнної доктрини та загроз військового характеру, а належать до компетенції служб безпеки. Вод-

ночас генерал не вважає, що ці доповнення спрямовані проти опозиції. «Це не проти опозиції. Це основа діяльності спецслужб. Для цього існує розвідка, контррозвідка, які повинні виявляти такі шляхи впливу іноземних держав на Україну за допомогою різних чинників в умовах формування громадянського суспільства. Звичайно, створюються різні антиукраїнські громадські організації, які діють під українським прапором, а проводять політику інших держав та отримують фінансову допомогу», – вважає І. Білас.

Натомість чимало опозиційних політиків переконані, що нинішні новачі внесені до воєнної доктрини для надання переваг владі у боротьбі проти опозиції та для посилення позицій Президента В. Януковича.

Як заявив член фракції НУ – НС Ю. Стець, «те, що вносяться зміни до воєнної доктрини, – це пошук повітряних драконів. Це не буде аргументом прямого тиску на опозицію. Але таким чином вони намагаються усунути будь-яку дію фонду, чи представництва європейської організації в Україні. Тим самим, думаючи, що вони послаблюють опозиційний рух».

Водночас, на думку деяких експертів, нова воєнна доктрина є занадто м'якою. Як зазначив професор КНУ імені Тараса Шевченка, експерт з питань міжнародної безпеки Г. Перепелиця, нова воєнна доктрина України, ухвалена Кабміном, швидше, має не оборонний, а пацифістський характер, оскільки в ній не визначено ні ймовірних противників, ні військових загроз безпеці країни. «Я би сказав, що нова доктрина має не стільки оборонний, скільки пацифістський характер. У нас немає противників, немає загроз, і якщо вони є гіпотетично, то ми, власне, будемо нейтралізувати їх не воєнними засобами – інформаційними, політико-дипломатичними тощо. Далі означено, що ймовірний локальний і регіональний конфлікт, але ж знову таки – гіпотетично, його імовірність є дуже низька. Власне, у цьому сенсі, класично, доктрина має чітко визначати загрози і відповідно до цих загроз має бути обрана стратегія вибудови самих Збройних сил і побудови системи оборони країни», – заявив Г. Перепелиця.

Він із жалем констатував, що у нас Збройні сили фінансувалися багато років за залишковим принципом. Оскільки ж на сьогодні оборонних ресурсів нема, то тоді під відсутність цих оборонних ресурсів підганяється відсутність загроз.

Щодо нинішньої доктрини в цілому, то, як кажуть експерти, можна багато говорити про стратегічні неядерні сили стримування, і нові ракетні системи, і залучення до європейської системи ПРО, але навіть найкраща концепція має підтверджуватись відповідним фінансовим підґрунтям і чіткими послідовними діями – лише в цьому випадку безпека країни буде забезпечена (*Воєнна доктрина України: Від історії до сучасності* // <http://na.mil.gov.ua>. – 2011. – 15.01; *Нова військова доктрина: задорога й оборона* // www.bbc.co.uk. – 2011. – 15.04; *Нова військова доктрина України врахувала позаблоковий статус і внутрішню загрозу «дискредитації влади»* // www.newstrg.ua. – 2011. – 14.04; *Нова військова доктрина України швидше пацифістська, ніж оборонна* //

*<http://Sua.newsline>. – 2011. – 15.04; *Військова доктрина: влада проти громадян?* // www.pravda.com.ua. – 2011. – 18.04; *Кузьмук вважає, що нова військова доктрина відповідає викликам сучасності, що постали перед Україною* // <http://jeunews.com.ua>. – 2011. – 18.04).*

С. Горвая, соб. корр. СІАЗ НБУВ

В. Путин: «Северный поток» – «форточка в Европу»

Морской участок газопровода «Северный поток» готов, заявил на заседании президиума правительства в Белом доме премьер-министр РФ В. Путин, сообщали СМИ. «Работа на морском участке завершена. Напомню, что она продолжалась менее чем полтора года с применением самых высоких технологий. Работала, по сути, большая группа высококлассных специалистов из многих стран мира. Как мы и обещали, не возникло ни одной экологической проблемы, все было сделано на самом высоком уровне. Первая нитка – 27,5 млрд куб. м газа. Вторая будет сдана в следующем году, и будет 55 млрд. Это не окно, но это форточка в Европу для одного из наших основных экспортных товаров», – цитирует слова премьер-министра РФ радио «Маяк» (www.radiomayak.ru, 5.05.2011).

Еще ранее В. Путин, выступая в Государственной думе с отчетом о деятельности правительства по итогам 2010 г., сообщил о том, что технологический газ по морской части газопровода «Северный поток» (Nord Stream) будет подан в июле 2011 г. А в октябре – ноябре начнется подача газа потребителям в Европе. «Работа завершается», – отметил тогда В. Путин. Премьер-министр также сказал, что России сложно поставлять энергоресурсы через транзитные страны. «Для нас важно иметь прямой выход на рынки для сбыта традиционных товаров», – сказал премьер РФ. В. Путин, подчеркнув, что при этом Россия не будет ущемлять интересы транзитных государств (<http://spb.rbc.ru>, 20.04.2011).

Как сообщают СМИ, управляющий директор компании Nord Stream М. Варниг (Matthias Warnig) заявил, что «вскоре энергетическая безопасность Европы возрастет благодаря газопроводу «Северный поток», который на ближайшие 50 лет напрямую соединит европейскую газотранспортную сеть с крупнейшими в мире газовыми месторождениями России. При этом столь важный проект с бюджетом 7,4 млрд евро реализуется за счет частных инвесторов, а не средств налогоплательщиков. В ситуации, когда недавние мировые события усилили беспокойство в отношении атомной энергетики и импорта энергоносителей из Северной Африки, актуальность нашей новой газовой магистрали возрастает как для Европы, так и для России».

После завершения строительства обеих ниток в конце 2012 г. «Северный поток» сможет транспортировать из России в Европу 55 млрд куб. м газа в год, что достаточно для обеспечения 26 млн домохозяйств. Ни один из других планируемых газопроводов производительностью более 10 млрд куб. м не будет введен в эксплуатацию раньше 2015 г. Первая нитка «Северного потока» уже уложена на дно Балтийского моря, и уже построены береговые переключения в России и Германии.

По проекту, разработанному Nord Stream AG, морской газопровод, протяженностью 1224 км, способен работать без промежуточных компрессорных станций и состоит из трех секций с различной толщиной стенки, соответствующей различным уровням рабочего давления внутри газопровода на протяжении всего маршрута из России в Германию.

Пуско-наладочные работы по первой нитке начались в соответствии с графиком. Для первой и второй секций первой нитки калибровка и гидравлические испытания на прочность уже успешно завершены. В ближайшее время начнутся гидроиспытания третьей секции. В точке берегового пересечения в Германии все трубоукладочные работы завершены и успешно проведены гидроиспытания. На береговом участке газопровода в России испытания на прочность запланированы на конец мая после завершения всех монтажных работ. Вся система целиком будет дополнительно подвергнута тщательным испытаниям до ввода в эксплуатацию в IV квартале 2011 г. (www.rbcdaily.ru, 10.05.2011).

М. Варниг также заявил, что газопровод «Северный поток» окупится через 14–15 лет. «У нас долгосрочное финансирование с горизонтом порядка 14–15 лет, и после этого срока мы уже планируем быть в прибыли», – отметил М. Варниг, напомнив, что «Северный поток» потребовал прямых инвестиций на сумму 7,4 млрд долл.

Глава консорциума также подчеркнул, что в связи с событиями в Северной Африке и аварией на японской атомной электростанции запуск газопровода будет способствовать укреплению энергетической безопасности Европы (<http://spb.rbc.ru>, 6.05.2011). «Авария на АЭС в Фукусиме и события в Северной Африке повлияли на обсуждение ситуации с энергетикой в Европе: все видят, как национальные катастрофы и политическая нестабильность могут влиять на устойчивость поставок энергоносителей в Европу. В этом контексте первые поставки газа прямо в Европу по дну Балтийского моря будут очень способствовать укреплению энергетической безопасности Европы», – сказал М. Варниг.

Как сообщают СМИ, Я. Штайнхоф, вице-премьер в правительстве Е. Бузека, высказывая свое мнение относительно «Северного потока», подчеркнул: «“Северный поток” – это доказательство исключительной политической и бизнес-эффективности России. Но одновременно данная инвестиция является результатом близорукости некоторых стран ЕС, ведь она определенно не

вписується в політику енергетическої безпеки. Помімо цього, гігантська стоимость будівництва в итоге напевняк буде переложена на отримувачів газу. Крім того, оказалось, що, хочь польські влади открыто протестували против будівництва газопроводу, они нічого не змогли зробити, чтобы его заблокувати» (www.inosmi.ru, 6.05.2011).

Експерт по вопросам енергетики А. Нарбут спрогнозував, что в 2013 г., когда заработает газопровод «Северный поток», транзит російского газа через ГТС Украины не будет превышать 70 млрд куб. м. Соответственно, А. Нарбут считает, что Украина должна заниматься развитием собственной ГТС и решать задачи ее наполнения не только российским, но и другим газом.

На вопрос, какая может быть альтернатива российскому газу, эксперт ответил, что, прежде всего, это газ, который поставляется из Каспийского бассейна. «Это не только азербайджанский газ, но и туркменский.

Президент Казахстана Н. Назарбаев также интересуется возможностями прямых поставок своих углеводородов на европейский рынок. Есть много возможностей в этом вопросе», – отметил А. Нарбут (<http://news.finance.ua>, 6.05.2011).

Существует и несколько другая точка зрения. Так, глава Центра прикладных политических исследований «Пента» В. Фесенко ранее, комментируя визит главы российского правительства в Украину 12 апреля, напомнил о том, что крупнейший покупатель российского газа не Германия, а Украина (<http://for-ua.com>, 13.04.2011). «Это нужно помнить. И хотя Россия строит “Северный поток”, но без украинской ГТС ей все-равно не обойтись», – подчеркивал эксперт.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб.

Земельне законодавство України: до питання прийняття Закону «Про Державний земельний кадастр»

Український уряд оголосив 2011 р. роком модернізації агропромислового комплексу. Початком реформ Президент В. Янукович і Прем'єр-міністр М. Азаров назвали введення ринку вільної купівлі-продажу земель сільгосппризначення. До цього в країні майже 10 років діяв мораторій на такі операції, однак на початку березня Верховна Рада відмовилася продовжити термін його дії. Проголошуючи завдання терміново завершити земельну реформу і ввести повноцінний ринок землі, Президент В. Янукович уточнив, що йдеться не тільки про скасування мораторію на легальну купівлю-продаж земель, а й про ухвалення Верховною Радою пакета законів, що регламентують цю сферу.

«Нинішній рік є важливим для прискорення земельної реформи. Згідно із програмою економічних реформ, до кінця 2012 р. передбачається створити прозорий ринок земель сільськогосподарського призначення. Для цього буде створена єдина законодавча база», – наголосив глава держави. Він також зауважив, що у I півріччі 2011 р. планується розглянути два основні Закони у сфері регулювання земельних відносин: «Про Державний земельний кадастр» та «Про ринок землі». «Хочу наголосити, що ми запроваджуємо ринок земель для того, щоб стимулювати не спекуляції, а виробництво. І забезпечити рівні умови доступу до цього ринку вітчизняних та іноземних суб'єктів господарювання для того, щоб земля була в найбільш ефективному господаря», – підкреслив В. Янукович.

«Усі кроки в цьому напрямі будуть здійснюватися в широкому діалозі з громадськістю, і жодна фермерська родина, що працює на землі, не буде дискримінована. Це моя принципова позиція», – додав Президент.

Закон про Державний земельний кадастр – один із двох законів (другий – про ринок земель), з прийняттям яких, згідно з п. 15 Перехідних положень Земельного кодексу, пов'язують зняття мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Відтак його прийняття є одним з перших кроків на шляху проведення земельної реформи. Саме неупереджена інвентаризація землі зможе дати чітку й однозначну відповідь на питання про те, скільки і які землі є в Україні, в якому вони стані і яка є їх реальна вартість.

Створення єдиної реєстраційно-кадастрової системи в Україні було започатковане Державним комітетом із земельних ресурсів ще у 1997 р. Сприяти цьому процесу був покликаний проект Світового банку «Видача державних актів на право власності на землю в сільській місцевості та розвиток системи кадастру», для фінансування якого Світовий банк у 2004 р. відкрив кредитну лінію майже на 200 млн дол. Планувалося провести картографування території всіх областей України, виготовити базові та індексні кадастрові карти, створити єдину національну систему державного земельного кадастру, завершити видачу державних актів на право власності на земельні ділянки власникам земельних паїв.

Утім, Україна не прийняла підзаконну нормативно-правову базу щодо єдиної реєстрації прав на землю та нерухоме майно. Це уповільнило створення державної кадастрово-реєстраційної системи.

Банк неодноразово висловлював невдоволення темпами реалізації проекту і навіть хотів призупинити його фінансування через відсутність зрушень. У 2009 р. Світовий банк реструктурував проект, зменшивши позику і згорнувши програму щодо створення єдиної реєстраційної системи в Україні. Головною метою проекту залишилося створення єдиної системи земельного кадастру та заміна сертифікатів на державні акти на право власності на земельний пай.

У результаті Україна залишилась єдиною з країн пострадянського простору, яка не має не те що земельного кадастру, а й навіть закону про земельний

кадастр. Наприклад, у Білорусі, яка у стислі терміни використала аналогічну позику Світового банку, такий кадастр працює з 2004 р.

Лише в цьому році Держкомзем оголосив про завершення робіт зі створення автоматизованої бази даних про земельні ділянки, яка однак, за словами голови комітету М. Сидоренка, запрацює тільки після прийняття закону про Державний земельний кадастр. Проте базу даних потрібно ще наповнити: нині це зроблено лише для Києва. Чиновники та експерти визнають, що на формування кадастру піде ще не один рік.

За словами заступника голови Державного агентства земельних ресурсів України М. Калюжного, інвентаризація земель в Україні може бути завершена протягом п'яти років. За його інформацією, на сьогодні в Україні видано 15 млн документів на право власності на землю. Для того щоб провести інвентаризацію, констатує М. Калюжний, потрібно близько 4–5 млрд грн, щоб розмежувати землі – 2,5 млрд грн і не менше п'яти років.

Задля повнішого розуміння суті проблеми створення земельного кадастру варто відзначити, що облік землі та нерухомості в кожній країні ведеться від початку становлення земельно-правових відносин. Проте кожна країна йшла своїм шляхом. У Франції та Італії, наприклад, кадастр був призначений передусім для адміністрування податків на землю та нерухомість. Систему назвали «наполеонівською». За французьким принципом були складені кадастри у Бельгії, Голландії, Швейцарії.

З часом виникла потреба створити ще й спеціальний реєстр прав власності на нерухомість. У Німеччині існують кадастрова та поземельно-книжна системи, які склалися протягом століть. Обидва реєстри є загальнодоступними і разом показують цілісну картину фактичних і правових взаємин у земельній галузі.

Взаємодія між поземельною книгою та кадастром полягає в обміні інформацією між ними. Оскільки ця робота виконується вручну, її слід здійснювати двічі. Нині така «подвійна» система є застарілою. Багато країн витратили або витрачають великі кошти на підтримання та синхронізацію баз даних реєстраційних установ.

У Франції, країнах Скандинавії, Польщі, Словенії, Естонії, Болгарії реєстрацію прав здійснюють суди, нотаріуси, міністерства юстиції, а кадастри – організації, підпорядковані різним міністерствам або органам місцевого самоврядування.

Розділення кадастру та реєстраційної системи мінімізує міжвідомчий конфлікт інтересів, оскільки за формування об'єктів нерухомості та реєстрацію прав на них відповідають різні організації. Такий підхід вдало працює в країнах з перехідною економікою, де високий ризик корупції.

В інших країнах Європи – Албанії, Вірменії, Чехії, Нідерландах, Греції, Італії, Литві, Люксембурзі – реєстр прав і кадастр веде один орган.

У Великій Британії автоматизована система ведення реєстру прав на нерухоме майно створена із застосуванням сучасних технологій. Система ведення

кадастру та реєстру нерухомого майна там публічна. Інформація перебуває у власності держави, постійно поповнюється, перевіряється і використовується всіма бажаючими. Система надійно забезпечує виконання договірних обов'язків між особами, що зменшує кількість судових справ.

Усі сучасні системи реєстрів створюються на основі індексної кадастрової карти. Картографічна технологія, яку застосовують при створенні кадастру, може містити близько 250 характеристик земельної ділянки і надає найбільш точні відомості для опису нерухомості. Електронні дані державного земельного кадастру стають платформою для успішної міжвідомчої взаємодії щодо ведення містобудівного, лісового, водного та інших галузевих кадастрів. Це загалом дає повну та чітку картину ресурсів країни, контроль та управління ними.

Нині в Європі відбуваються кадастрові реформи. Їх мета – приведення кадастрово-реєстраційних систем до єдиних стандартів, якими є, зокрема, ведення системи реєстрації прав на нерухомість на основі записів про земельні ділянки (земельна ділянка та нерухоме майно розглядається як єдиний об'єкт нерухомості); реєстрація прав на земельні ділянки та нерухоме майно здійснюється в одному Реєстрі прав; реєстрація прав та ведення кадастрових карт здійснюється однією установою; реєстрація прав є адміністративною функцією (державна реєстрація прав повинна бути відокремленою від судових та/або нотаріальних органів); послуги системи орієнтовані насамперед на користувача; система реєстрації прав повинна бути самоокупною.

Тож аби відповідати сучасним вимогам та принципам функціонування аналогічних систем у країнах з розвинутою економікою кадастрово-реєстраційна система в Україні має бути ефективною, тобто точною і достовірною, орієнтованою на користувача, забезпечувати йому максимальну зручність, оперативність обслуговування за мінімальну вартість та головне – користуватися довірою.

Насправді, реалії, що склалися на сьогодні у земельно-правовій сфері України, не відповідають зазначеним вимогам, маючи низку недоліків та невідповідностей. Зокрема, значні юридичні проблеми спричиняє той факт, що в Україні реєстрація землі та споруд, які на ній розміщені, відбувається у різних установах. Хоча у світовій юридичній практиці найчастіше для опису нерухомої власності застосовується термін «земельна ділянка», яка зазвичай визначається як «земля і вся нерухома власність на ній». Будівлі завжди розташовані на землі, і логічно реєструвати їх разом.

Ситуація, коли в реєстрах земельні ділянки відокремлюються від будівель і споруд, що розміщені на ній, призводить до колізій, коли при здійсненні цивільно-правових угод окремо продаються земельні ділянки, а окремо – будівлі і споруди на них. Земельна ділянка може бути зареєстрована на одну юридичну особу, а будівлі, розташовані на ній, – на іншу. У результаті виникає суперечка щодо права власності на землю чи доступу до будівлі. Це спричиняє збільшення часу на укладання угод, подорожчання послуг внаслідок

звернення громадян до різних інстанцій, складний механізм посвідчення права власності нового власника та видачі йому правовстановлюючих документів.

Інша проблема – невизначеність щодо структури, яка має реєструвати права власності на землю. Зокрема, після набрання чинності Земельним кодексом з 1 січня 2002 р. суперечки з цього приводу виникли між Міністерством юстиції та Державним комітетом із земельних ресурсів. З одного боку, говорилося про переваги формування єдиного органу, який би займався кадастром і реєстрацією, а з іншого – пропонувалося розділити функції. Нині переважає ідея створення двох систем – реєстрації прав на нерухомість та земельного кадастру, які вестимуть відповідно Міністерство юстиції та Держземагентство.

Мін'юст та деякі бюро технічної інвентаризації наголошують на недоцільності побудови єдиної системи державної реєстрації прав на нерухоме майно та Державного земельного кадастру. Вони наголошують, що Мін'юст зараз має всі елементи системи реєстрації прав власності на нерухоме майно. Зокрема, відомство веде Єдиний реєстр заборон відчуження нерухомого майна, Державний реєстр іпотеки, Державний реєстр правочинів, Реєстр прав власності на нерухоме майно. Насправді ж ці реєстри є лише інформаційними системами.

Крім того, вони не охоплюють усіх речових прав на землю та їх обмежень. Це означає, що за певних обставин можуть створюватися нові реєстри. Користувачам додаватиметься непорозуміння, клопотів і витрат, пов'язаних з їх веденням.

Виникають питання і щодо достовірності інформації, яка акумулюється. Реєстр прав відповідає на питання, хто володіє об'єктом або як ним користуються. Тобто фіксується власник, ідентифікований як фізична чи юридична особа, і які права у нього на цей об'єкт – право користування, власності чи володіння.

Реєстрація об'єкта відбувається за поштовою адресою. Як тоді гарантуватиметься достовірність інформації щодо нерухомості, яка перебуває за межами населених пунктів? Інший приклад – непорозуміння, які відбуваються з об'єктами нерухомого майна при зміні назв населених пунктів, вулиць, нумерації будівель.

Натомість Держземагентство при реєстрації об'єкта користується геодезичними координатами, які є незмінними і не залежать від суб'єктивних обставин.

Побудова ефективною кадастровою системою – це довгострокова державна інвестиція в розвиток інфраструктури економіки. Старт цій роботі має дати ухвалення Закону «Про Державний земельний кадастр», проект якого внесено до парламенту 4 лютого і проголосовано в першому читанні в середині березня. Проект № 8077 закону про Державний земельний кадастр, поданий депутатами В. Бевзенко (ПР), Р. Ткачем (НУ – НС) і Р. Лук'янчуком (БЮТ).

У законопроекті визначені мета та принципи Державного земельного кадастру, система органів, що здійснюють його ведення, склад відомостей, вимо-

ги щодо ведення Державного земельного кадастру та порядок користування його відомостями тощо.

Земельний кадастр у проекті визначено як інформаційну систему відомостей про землю і земельні ділянки, розташовані у межах України. У Державний земельний кадастр будуть включені такі відомості про земельні ділянки: кадастровий номер; місце розташування; опис меж; площа; координати поворотних точок меж; прив'язка поворотних точок меж до пунктів державної геодезичної мережі; відомості про інші об'єкти кадастру, до якого територіально (повністю або частково) відноситься земельна ділянка; категорія земель; функціональне використання, склад угідь із зазначенням контурів будівель і споруд; відомості про обмеження у використанні земельної ділянки; відомості про частини земельної ділянки, на які поширюється дія сервітуту, договору про суборенду земельної ділянки; нормативна грошова оцінка; експертна грошова оцінка (за наявності); інформація про документацію із землеустрою та оцінки землі, на підставі яких встановлені відомості про земельну ділянку.

Відомості про земельну ділянку також містять інформацію про власників (користувачів) і про зареєстровані речові права на нерухомість.

Земельний кадастр, крім того, містить відомості про державний кордон України, територіально-адміністративні одиниці. Таким чином, відповідно до поданого законопроекту, Державний земельний кадастр – це єдина державна система, до якої вноситься вся інформація про всі землі України. Фактично кадастр – це електронна карта всіх земель України.

Згідно з пояснювальною запискою, значні зміни торкнуться процедури реєстрації земельних ділянок. Відповідно до законопроекту реєстрація земельних ділянок відбуватиметься лише один раз, при внесенні інформації до Державного земельного кадастру, а після кожної транзакції буде реєструватися право власності на земельну ділянку, згідно з Законом України «Про реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Раніше реєстрація земельних ділянок відбувалася при кожній транзакції, поряд з реєстрацією державних актів на землю.

Відповідно до проекту закону про земельний кадастр, державні акти на право власності (право користування) на землю припинять своє існування як правовстановлюючі (засвідчують право власності) документи на земельну ділянку з 2013 р. Це ж стосується й інших документів, перелічених, зокрема, у ч. 2 ст. 126 Земельного кодексу. Цю статтю планують скасувати: розробники проекту вважають недоцільним існування відразу двох документів, які засвідчують право на землю, – держакта і витягу про реєстрацію речового права.

Ведення Державного земельного кадастру покладається на спеціально створене державне підприємство – ДП «Центр Державного земельного кадастру». Власником бази даних Державного земельного кадастру буде центральний орган державної влади із земельних ресурсів – Держземагентство.

Проектом передбачається, що відомості Державного земельного кадастру будуть відображатися в мережі Інтернет з 2013 р. Це, зокрема, будуть відомості про межі адміністративно-територіальних одиниць, кадастрові номери земельних ділянок, їх межі, цільове призначення землі, тип функціонального використання землі, нормативну грошову оцінку землі, угіддя земельної ділянки (із зазначенням контурів будівель, споруд, розташованих на земельній ділянці).

Також, відповідно до законопроекту, в Інтернеті можна буде отримати інформацію про розподіл землі між власниками і користувачами та зведені дані кількісного та якісного обліку земель.

Усі зазначені відомості будуть відображатися в мережі з моменту їх внесення до Державного земельного кадастру. Запланована можливість анонімного перегляду, копіювання та роздрукування інформації цілодобово і без обмежень. Пошук, перегляд і копіювання відомостей кадастру, відображених в Інтернеті, будуть безкоштовними.

Згідно із законопроектом, однією з форм надання відомостей, що містяться в Державному земельному кадастрі, є видача на платній основі витягів з нього (інші – видача довідок про узагальнену інформацію про землі і копій з кадастрової карти). Витяг містить усі відомості, що вносяться до поземельної книги. Проект передбачає обов'язковість отримання такого вилучення при здійсненні операцій щодо земельної ділянки.

На отримання відомостей з Державного земельного кадастру мають право: власники (користувачі), їхні спадкоємці, правонаступники юридичних осіб, що володіли земельними ділянками, особи, в інтересах яких встановлено обмеження, а також уповноважені всіма перерахованими особами.

Крім того, отримати відомості з кадастру мають право органи державної влади та місцевого самоврядування та особа, якій належать речові права на земельну ділянку. Останньому, щоправда, надаються не всі відомості – виняток становлять дані про власників (користувачів) і про документацію із землеустрою, на підставі якої зареєстровано земельну ділянку.

До того ж проектом пропонується внести доповнення до Земельного кодексу, вказавши момент, з якого земельна ділянка буде вважатися об'єктом цивільних прав, і ввести поняття формування земельної ділянки.

Спеціальною ст. 79-1 Земельного кодексу планується передбачити можливість земельної ділянки виступати об'єктом цивільних прав (тобто бути й об'єктом різного роду договорів, інших угод) виключно з моменту її формування та державної реєстрації права власності на неї.

Під формуванням, у свою чергу, розуміється визначення площі і меж земельної ділянки та внесення інформації про неї до Державного земельного кадастру. Сформованою земельна ділянка буде вважатися з моменту присвоєння їй кадастрового номера.

Державна реєстрація земельної ділянки, згідно з проектом, здійснюється ще до надання їй у власність (або користування) органами державної влади або

місцевого самоврядування (ст. 23), вона відбувається шляхом відкриття Поземельної книги.

Для реєстрації необхідна заява особи, якій надано дозвіл розробляти документацію із землеустрою земельної ділянки при її формуванні для передачі у власність. У разі об'єднання або розділу раніше сформованих земельних ділянок заява подається власником.

Форма заяви повинна встановлюватися центральним органом державної влади з земельних ресурсів. До заяви додаються електронний документ із змістом документації із землеустрою, на підставі якої вносяться відомості до Державного земельного кадастру, та документ, що підтверджує оплату послуг з державної реєстрації. Цей перелік необхідних документів є вичерпним. Вимоги до змісту, структури та технічних характеристик електронного документа будуть затверджуватися Кабміном.

Затягування з прийняттям законопроекту про Державний земельний кадастр не в останню чергу було пов'язане з конфліктом між центральними органами виконавчої влади та місцевим самоврядуванням щодо права на контроль над реєстрацією земель і збором інформації. Суперечка закінчилася компромісом: повноваження з ведення кадастру розділені між Держкомземом і місцевою владою. На відкуп місцевих властей віддано ведення земельно-кадастрової документації, у тому числі реєстрація державних актів на землю. Це один з головних недоліків закону, відзначають експерти, адже в більшості населених пунктів немає належного рівня фахівців. Таким чином, зібрані дані можуть бути суперечливими, що нівелює плюси прийняття закону. Творці бази даних уже зіткнулися з фактами перекручування інформації. Деякі ділянки зареєстровані там, де вони не можуть бути розташовані, у деяких – по кілька власників.

Крім того, прийнятий Закон може ускладнити реєстрацію земельних ділянок. Багато фахівців вважають, що реєстрація ділянок не буде здійснюватися за принципом «єдиного вікна». За словами старшого наукового співробітника Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України П. Кулинич, прописане в Законі право громадян користуватися даними земельного кадастру на практиці може означати обов'язкове отримання інформації з органу ведення земельного кадастру, причому на платній основі. «Якщо раніше для отримання земельної ділянки необхідно було писати заяву до місцевих органів влади, то після набрання чинності Закону потрібно буде спочатку отримати довідку про ділянку в органі земельних ресурсів. Там можуть вимагати уточнити інформацію або провести додаткове дослідження», – говорить П. Кулинич.

Голосування традиційних супротивників зняття мораторію на торгівлю землею сільгосппризначення – соціалістів і комуністів – на підтримку закону про земельний кадастр, з одного боку, пояснюється тим, що його співавторами є народні депутати з різних політичних сил і законопроект є досить компромісним.

З іншого боку, справа в тому, що закон про земельний кадастр носить технічний характер. Він не регулює ринок і не допоможе запобігти незаконному скуповуванню земель. Адже дані земельного кадастру не дають змоги застосовувати санкції проти громадян, які незаконно приватизували земельні ділянки. Єдиним офіційним підтвердженням прав на землі в Україні є Реєстр майнових прав на нерухомість, який веде Держкомзем. Саме цей комітет контролює виконання відповідного законодавства про реєстрацію. Причому в нього багато повноважень, які дають змогу вільно трактувати нормативно-правові акти (комітет одночасно реєструє права на земельні ділянки і контролює цей процес). Це створює умови для тіньової приватизації земель.

За словами одного з розробників законопроекту «Про Державний земельний кадастр», секретаря парламентського Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин Р. Ткача, роль цього законопроекту є переважно суспільно і державно значущою. Закон містить багато норм, які стосуються виключно фахівців. Для держави «плюс» полягає в тому, що коли є карта всіх земель і відповідно до кадастру видно, яка земля у власності, яка в оренді, яка вільна, земельні ділянки розподілені за видами та категоріями, і можна планувати податки, що служать базою для всіх місцевих бюджетів. Адже в умовах хаосу, що паує в земельній сфері України, на сьогодні є великий недобір плати за землю.

Для громадян загалом цей Закон є важливим насамперед тому, що дає відкритий доступ до інформації про землі України, що робить можливим громадський контроль у цій сфері. А для конкретної людини набрання чинності кадастром дає гарантії того, що людина буде точно знати, де саме розташована її земельна ділянка, яка має бути «прив'язана» до системи координат, з допомогою якої їй присвоюється кадастровий номер. Тоді власник ділянки точно знатиме, де його земля, навіть якщо будуть знищені всі межові знаки.

Експерт у сфері землеустрою А. Мартин, коментуючи законопроект, відзначив, що законопроект логічно і чітко визначає функції Державного земельного кадастру і розділяє Реєстр прав на землю і Реєстр земель. Реєстр земель здійснюється в рамках Державного земельного кадастру органами земельних ресурсів, що передбачено чинним Земельним кодексом, а реєстр прав на землю та нерухоме майно відповідно до Закону України «Про реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень». Законопроект також регулює обмін інформацією між Державним земельним кадастром і Реєстром прав на землю. Позитивним можна назвати і бажання законодавця відкрити і зробити публічним дані Державного земельного кадастру – практика багатьох країн показує, що подібна відкритість сприяє залученню інвестицій та зменшенню корупції в даній сфері.

Прийняття Закону «Про Державний земельний кадастр» спростить процедуру оформлення угод, що стосуються операцій із землею, підкреслила юрист ЮФ ІЛФ А. Заліська. Механізм оформлення угод щодо землі стане простішим завдяки нормі законопроекту, яка чітко розмежує процес реєстрації земельної ділянки

ки і процес реєстрації прав на землю. «На сьогодні ці процеси тісно взаємопов'язані. Державна реєстрація земельної ділянки здійснюється кожного разу при переході права власності або користування земельною ділянкою. Проект закону № 8077 пропонує вивести процедуру реєстрації речових прав на земельні ділянки з компетенції Державного земельного кадастру», – говорить А. Заліська.

За словами експерта, у разі прийняття законопроекту відпаде необхідність повторної реєстрації земельної ділянки при кожній операції з землею, а сама процедура реєстрації ділянки, по суті, буде полягати в привласненні їй кадастрового номера і у визначенні меж і площі земельної ділянки.

Експерт також звертає увагу на те, що законопроект № 8077 визначає роботу земельного кадастру як інформаційної системи даних. Передбачається, що відомості про межі ділянок та нормативної грошової оцінки землі, про кадастрові номери земельних ділянок, про їх цільове призначення і деякі інші дані будуть перебувати у відкритому доступі в мережі Інтернет. Можливість відкритого доступу робить механізм оформлення угод із землею більш прозорим, вважає А. Заліська.

«Спростуючи процедуру оформлення земельних об'єктів, законопроект “Про Державний земельний кадастр” залишається зарегульованим у частині діяльності Державного кадастру. Тому очікувати удосконалення механізмів роботи кадастру поки рано, оскільки законопроект апелює до великої кількості підзаконних актів», – відзначає експерт.

Прийняття Закону «Про Державний земельний кадастр» – важливий крок до формування ринку землі, оскільки за відсутності системи земельного кадастру неможливе адекватне ціноутворення на ринку землі. Крім того, наявність систематизованої інформації перешкоджає шахрайству з ділянками. Однак щоб закон про кадастр запрацював, потрібно прийняти декілька десятків нормативно-правових актів про порядок збору інформації, реєстрації земельних ділянок, надання інформації, відповідальності тих, хто буде реєструвати земельні ділянки, нагадує академік-секретар відділу аграрної економіки і земельних відносин Української академії аграрних наук А. Третяк. На прийняття підзаконних актів Верховна Рада відвела півроку.

На черзі – прийняття Законів «Про ринок земель» та «Про сільські товариства з регулювання обороту земель сільськогосподарського призначення».

Разом із запровадженням ринку сільськогосподарських земель необхідно прийняти й закон про консолідацію земель, кажуть експерти. Відповідний проєкт нині розробляє Держземагентство за участі фахівців. За словами розробників, механізм консолідації дасть змогу уникнути ситуацій, коли власник більшості землі в єдиному земельному масиві не може їх ефективно обробляти через вкраплення у цей масив чужих ділянок. «Крім закону про державний земельний кадастр і закону про ринок земель, який ми сьогодні певною мірою обговорюємо, має бути прийнятий закон про консолідацію земель, який також регулюватиме певний сегмент сільськогосподарської землі. Консолідація на дано-

му етапі розробки закону має передбачати певні примусові заходи», – констатує старший науковий співробітник Інституту держави і права НАНУ П. Кулинич.

Законом передбачені механізми примусового викупу, передачі в оренду або обміну земельної ділянки у власника задля ефективного використання земель. Консолідація передбачає об'єднання роздрібнених земельних ділянок у компактні масиви, уникнення фрагментації земель, а також заходи природоохоронного та технічного характеру.

Крім того, висловлюються думки про необхідність створення в Україні земельних арбітражних судів для вирішення спірних питань, що стосуються продажу землі. Зокрема, про це заявив під час круглого столу, організованого Інститутом ім. Горшеніна, генеральний директор Асоціації «Союз бірж України» Б. Беренштейн. За його словами, сьогодні не береться до уваги такий важливий чинник, як вирішення спірних питань, які неодмінно виникатимуть під час продажу землі. «Чомусь ніхто не хоче згадувати, що, пустивши таку кількість землі в оборот, хтось повинен буде вирішувати ці конфлікти. Суди господарські й загального призначення завалені справами. Тому разом зі створенням земельного банку, кадастрового центру треба вирішити питання земельного арбітражу», – підкреслив Б. Беренштейн. Він додав, що земельні арбітражі й земельні суди створені в багатьох країнах.

Судячи з рішучості депутатів, Верховна Рада може прийняти необхідні закони і підзаконні акти найближчим часом і дозволити торгівлю сільськогосподарською землею з початку наступного року. Однак дуже важливо, щоб через поспіх не постраждала якість законів і підзаконних актів. Закон про земельний кадастр, зокрема, може стати ефективним інструментом управління нерухомістю та земельними ресурсами та значно спростити доступ інвесторів до даних про ділянки. При цьому важливо, аби нормативна база була прописана таким чином, щоб унеможливити корупцію та забезпечити, з одного боку, набуття землею реальної ринкової вартості, а з іншого – відповідність українського земельного законодавства національним інтересам.

Н. Половинчак, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Дороги до Євро-2012

До Євро-2012 Україна встигає за усіма пунктами, окрім доріг, хоч влада і присягалася привести до ладу хоча б ключові траси та дороги в містах, де проходять матчі.

Як заявив віце-прем'єр-міністр, міністр інфраструктури Б. Колесніков, Україна повністю вкладається в графіки підготовки основних інфраструктурних

об'єктів, необхідних для проведення в Україні чемпіонату Європи з футболу 2012 р. Так, за його словами, уже практично готовий головний стадіон України – НСК «Олімпійський». На сьогодні розглядається дві можливі дати його відкриття: 24 серпня і кінець жовтня. Стадіон повністю відповідає вимогам УЄФА і дає можливість приймати змагання найвищого рівня. Закінчити будівництво Львівського стадіону планують восени.

Донецький стадіон «Донбас-арена», як відомо, був відкритий ще в серпні 2009 р. і на даний момент активно експлуатується, як і стадіон «Металіст» у Харкові.

Триває реконструкція аеропортів у всіх чотирьох містах, що прийматимуть Євро-2012. Так, аеропорт «Бориспіль» після Євро-2012 матиме два головні термінали, які планується здати в експлуатацію в грудні поточного року: термінал «D», який зможе приймати 12 млн пасажирів на рік, що в два рази перевищує сьогоднішній пасажиропотік у Борисполі, а також термінал «F», який після чемпіонату 2012 р. буде переданий для виконання бюджетних перевезень і чартерних рейсів.

У Донецькому аеропорту закінчується будівництво нової злітно-посадкової смуги, і вона буде здана в експлуатацію в липні 2011 р., а до кінця року буде відкритий і термінал аеропорту. Донецький аеропорт є другим за площею в Україні. Він може приймати будь-які існуючі у світі літаки. Згідно з графіком ведуться роботи і в харківському та львівському аеропортах.

Що ж до інфраструктурного забезпечення майбутнього футбольного чемпіонату, то нещодавно Б. Колесніков заявив, що до проведення футбольного чемпіонату Європи у 2012 р. значне поліпшення стану доріг не передбачається. Власне, жахливий стан українських доріг – ні для кого не секрет. На практиці ми постійно стикаємося з вибоїнами, ямами, своєчасно не ліквідованими перепонами – «сюрпризами» у вигляді повалених дерев чи відкритих каналізаційних люків – та масою інших проблем. Не дивно, що іноземці, які опинилися в Україні вперше, жахаються наших доріг. Їм узагалі незрозуміло, як наші водії можуть ними їздити.

Якщо абстрагуватися від емоцій і говорити мовою статистики, то слід констатувати, що на сьогодні стан вітчизняних доріг не відповідає сучасним вимогам автомобільного транспорту: 90 % доріг загального користування 2–3 рази відпрацювали свій міжремонтний нормативний термін, тобто не 12 років, а 30–40. На збереження і ремонт доріг потрібно 16,9 млрд грн на рік. Цього року держава, з огляду на обмежені фінансові можливості, передбачила 2,6 млрд грн, тобто майже в сім разів менше від потреби.

Чиновники покладають надії на те, що «дорожний фактор» не буде визначальним у оцінці УЄФА стану готовності України до футбольного чемпіонату-2012. «Взагалі УЄФА не має таких суворих вимог до доріг... Протяжність України – 1500 км і побудувати дороги за півтора-два роки практично неможливо... Дороги між чотирма містами, де проведитиметься Євро-2012, будуть

хорошої якості, а для масових туристів ми забезпечимо швидкісні поїзди південнокорейської компанії Hyundai, які з квітня 2012 р. будуть поставлені в Україну», – заявив нещодавно Б. Колесніков.

Протягом 2011–2012 рр. буде придбано 10 поїздів Hyundai, що курсуватимуть між приймаючими містами Євро-2012. Завдяки цьому проекту на залізницях України з'являться електропоїзди, які перевозитимуть пасажирів у вагонах підвищеного комфорту зі швидкістю руху до 160 км/год. Основний же акцент у транспортному сполученні УЄФА робить на авіаційному транспорті.

Містам, що прийматимуть Євро-2012, «Львівський автобусний завод» (ЛАЗ) постачатиме пасажирський транспорт. Протягом 2010 р. з цією метою у виробника було придбано 72 автобуси для оновлення автопарку Києва, Львова, Харкова та Донецька. У 2011 р. урядом заплановано придбати 757 автобусів та тролейбусів: для Києва – 185 автобусів та 185 тролейбусів; Донецька – 143 тролейбуси; Львова – 60 тролейбусів і 76 автобусів; Харкова – 11 автобусів та 97 тролейбусів.

Зв'язок з Польщею буде здійснюватися чотирма магістральними автомобільними дорогами та однією національною. Підходи до основних прикордонних переходів будуть модернізовані та відремонтовані: на 2011 р. заплановано здійснити ремонт та модернізувати прикордонні переходи з Польщею М-10 Львів – Краковець, М-11 Львів – Шегині, М-09 Львів – Рава-Руська.

Водночас підготовка до чемпіонату Європи з футболу Євро-2012 залишається одним з найвідповідальніших напрямів діяльності Укравтодору. Головним завданням дорожньої галузі визначено будівництво, реконструкцію та капітальний ремонт за європейськими стандартами автомобільних доріг загального користування, якими буде здійснюватися переміщення учасників змагань та вболівальників.

Укравтодор опікується тільки дорогами загального користування. Це позаміські вулиці і шляхи, які з'єднують міста і села. Якщо через якийсь населений пункт немає об'їзної дороги, то ця ділянка також віднесена до компетенції Укравтодору. Всі інші вулиці, дороги міст, інших населених пунктів перебувають у віданні місцевих громад.

Загальна протяжність доріг, якими опікується Укравтодор, становить 170 тис. км, з яких 20 тис. – державного значення. Якщо говорити про їхню відповідність європейським стандартам, то сьогодні їм відповідає дорога Київ – Бориспіль, до цих норм наближаються дороги Київ – Одеса на ділянці від Жашкова до Червонознам'янки та ще деякі з трас: Київ – Чоп, Харків – Красноград – Перещепине – Новомосковськ. Загалом це близько 500 км. Отже тих шляхів, які повністю відповідають європейським вимогам, замало. Україні потрібно близько 6 тис. км автобанів. Однак коштує це немалих грошей. Орієнтовно кілометр сучасного автобану обходиться в 5 млн дол. Як мінімум, це 30 млрд дол., які державі ще належить знайти. Наразі, узагаль-

нуючи всі кредити, взяті в міжнародних фінансових організаціях і комерційних банках під державні гарантії, експерти говорять про суму до 37 млрд грн, яку доведеться повертати до 2038 р. (зважаючи на короткострокові кредити, отримані у 2008–2009 рр., найбільші суми повернення припадають на 2010–2011 рр.).

Активне залучення кредитних коштів зрозуміле, якщо брати до уваги дані Рахункової палати: з 18,9 млрд грн, запланованих законами про Державний бюджет на 2009 і 2010 рр., на розвиток мережі і утримання автомобільних доріг виділено лише 14,3 млрд грн. За даними аудиторів, з цих коштів 36,8 % пішло на утримання доріг, 41,6 % – на погашення кредитів і лише 5 % на будівництво нових доріг і капремонт.

За словами заступника голови Державної служби автомобільних доріг України Є. Прусенка, основні плани Укравтодору на 2011–2012 рр. – це забезпечення належного транспортного зв'язку з країнами Євросоюзу (основний потік гостей очікується з Європи). Ідеться про завершення капітального ремонту дороги Київ – Чоп на ділянці Київ – Житомир (роботи там ще не розпочато, не проведено тендер, а це 114 км дороги – дуже складне завдання). Крім того, потрібно довести до нормального стану дорогу Київ – Ковель (включно з 34 км в Київській області та з виконанням поточного ремонту на ділянках у Рівненській і Волинській областях). Треба також забезпечити ремонт доріг, які зв'язують Львів з трьома пунктами пропуску на державному кордоні, плюс виконати поточний ремонт дороги Львів – Трускавець. Заплановано закінчити цього року капітальний ремонт ділянки Бориспіль – Лубни (загалом з розривами – це 122 км) за кошти Світового банку. Крім того, потребують уваги під'їзди до Харкова й Донецька. Ще одне завдання – провести по можливості ремонт на ділянках Дніпропетровськ – Решетилівка (Полтавська область) і Дніпропетровськ – Донецьк.

До стану справ з підготовкою доріг у містах – учасниках Євро-2012 особлива увага. Як повідомив міністр інфраструктури, на це з держбюджету України буде виділено додатково 2,4 млрд грн. «Київ отримає 900 млн грн додатково, і по 500 млн грн отримають Харків, Львів і Донецьк. Поки це все наші можливості», – зазначив Б. Колесніков.

За державною програмою підготовки до Євро-2012, на будівництво і реконструкцію доріг Львівщини до 2012 року передбачено 4,1 млрд грн, з них 3,4 млрд грн – на дорогу Львів – Краковець. Рішення уряду про будівництво цієї дороги на умовах концесії було прийнято 2003 р., однак концесіонер та інвестор не змогли забезпечити необхідних коштів (вартість проекту у цінах 2002 р. становила 1,6 млрд грн). Відтак Кабмін прийняв рішення будувати дорогу за державні гроші. 28 жовтня 2010 р. у с. Грядя Жовківського району Львівщини урочисто, за участі Б. Колеснікова та міністра економіки Польщі В. Павляка, заклали нову автомобільну дорогу Львів – Краковець. Під час церемонії Борис Колесніков зазначив, що йдеться про будівництво 84 км доро-

ги Львів – Краковець, і це невелика ділянка за європейськими мірками. «Але вона дуже важлива, адже це фактично завершення моста між Сходом і Заходом», – сказав Б. Колесніков. Він зауважив, що після завершення цієї дороги і реконструкції дороги Рівне – Львів з Берліна через Дрезден, Вроцлав і Львів можна буде добратися до Києва за півдобу. «Це дуже відповідальна ділянка роботи, і можливість продемонструвати наші зусилля з євроінтеграції у прямому значенні цього слова», – наголосив він.

З обіцяних 84 км вдалося збудувати понад 4 км, відтак будівництво наразі призупинено. Голова Львівської ОДА М. Цимбалюк інформував, що на дорогу Львів – Краковець область досі не отримала фінансування. Б. Колесніков же нещодавно заявив, що нову дорогу першої категорії з Краковця до Львова не встигне побудувати ні Україна, ні Польща, тому ухвалили тимчасове рішення: «Модернізувати дорогу від Краковця до Львова – і після Євро приступити до будівництва дороги 1-ї категорії». Ремонт існуючої дороги державного значення Львів – Шегині також не розпочато. Дещо краща ситуація з будівництвом об'їзної дороги навколо Городка: 15-кілометровий об'їзд почали зводити ще 1996 р. і тільки тепер, у рамках підготовки до Євро-2012, цю дорогу планують здати в експлуатацію, адже це ділянка стратегічно важливої траси Шегині – Львів.

Не витримують жодної критики дороги і на Рівненщині. Якісне дорожнє покриття не прокладене навіть до села Пересопниця, хоча у серпні відзначатиметься 450-річчя Пересопницького Євангелія. З цього приводу на Рівненщину запросили президентів України, Росії, Білорусі, Словаччини та Болгарії, а пристойного шляху до села ще нема.

Донецьк у 2011 р. планує використати 415 млн грн державних коштів на будівництво, реконструкцію і капітальний ремонт автодоріг до Євро-2012. Зокрема, 400 млн грн передбачається отримати із стабілізаційного фонду держбюджету, а 15 млн грн виділити з міського бюджету. У Донецьку 1147,1 км доріг з твердим покриттям, у тому числі з асфальтовим – 980,8 км. Понад 50 % дорожніх мереж міста вимагають проведення ремонтних робіт.

У Харкові до Євро заплановано відремонтувати дороги, які знаходяться в кілометровій зоні доступності від стадіону «Металіст», з'єднують стадіон, аеропорт, фан-зону і готелі, а також основні в'їзди до міста. За словами директора Департаменту з питань підготовки до Євро-2012 Харківської міськради Н. Мірошніченко, більше половини харківських доріг, запланованих до ремонту, вже відремонтовано (80 з 163 об'єктів вулично-дорожньої мережі Харкова).

Значну частину цих робіт планують здійснити в рамках підготовки до єврочемпіонату. Якщо ці плани вдасться реалізувати, то матимемо кардинально іншу ситуацію з дорогами. Щоправда, до євротурніру залишається надто мало часу, щоб утілити заплановане в життя.

Актуальна прес-конференція

С. Левадна, влас. кор. СІАЗ НБУВ

Эксперты о выборе Украины: евроинтеграция или Таможенный союз

«Соглашение о свободной торговле с Европейским Союзом, членство в Таможенном союзе России – Казахстана – Беларуси – или и то, и другое?» – так была анонсирована тема круглого стола, который состоялся в информационном агентстве Интерфакс при поддержке Американского института в Украине (АИУ).

Директор Института политического анализа и международных исследований С. Толстов в своем выступлении подчеркивал: «Соглашение о свободной торговле с ЕС означает, что Украина на протяжении десяти лет будет рассматриваться как партнер в рамках европейской политики. При этом будут сделаны определенные уступки, но небольшие». Он также обращал внимание на то, что положение Украины будет несопоставимо с положением стран Центральной и Восточной Европы в их статусе кандидатов. Данные страны получают совершенно другие суммы и другие программы для адаптации экономики.

Относительно возможного членства в Таможенном союзе С. Толстов отметил, что российская схема, предложенная по интеграции постсоветского пространства – не является легкой для понимания. «Соглашение тормозится. Ожидалось, что оно будет подписано в мае. Тем не менее, до сих пор нет полной ясности относительно того, будет ли оно подписано в ближайшее время. Российское правительство не хочет отменять экспортные пошлины на ряд товаров, в то время как зона свободной торговли предполагает, что такие пошлины не взимаются», – подчеркивал в своем выступлении директор Института политического анализа и международных исследований.

Он обратил внимание журналистов на то, что в настоящее время нет каких-либо аналитических данных о последствиях вступления Украины как в ЗСТ с Евросоюзом, так и в Таможенный союз. По мнению эксперта, к концу текущего года Украина все же завершит переговоры по созданию ЗСТ с ЕС, после чего оценит последствия этого шага для экономики. Затем Киев начнет переговоры с Таможенным союзом о льготном режиме. «Так Украина избежит критического выбора – с кем дружить и с кем торговать, поскольку обе эти стороны важны», – отметил С. Толстов.

Также он говорил о том, что совершенно понятной, относительно вступления в Таможенный союз, является позиция Президента Украины. В. Янукович

не хочет обострять отношения с Россией, но в то же время не хочет быть членом Таможенного союза.

Народный депутат Украины пятого созыва (Партия регионов) В. Лукьянов в своем выступлении подчеркнул, что в том случае, если «мы не строим свои отношения с Таможенным союзом – на границах Украины возникает аналог “железного занавеса”, и это будет иметь негативное влияние на экономику». Он сообщил, что при такой ситуации, по некоторым оценкам экспертов, потенциальные потери для украинской экономики могут составлять 2–3 млрд и выше. Пренебрегать такими потерями для экономики нельзя, соответственно, необходимо искать компромиссный вариант.

На сегодняшний день Украина является членом Мировой организации по торговле. «Безусловно, мы хотели бы улучшить возможности для поставок наших товаров на европейские рынки, но хотели бы избежать определенных ограничений и санкций, что могут проявиться в результате поддержки сельского хозяйства и отечественного товаропроизводителя... При этом у нас есть курс на евроинтеграцию и, исходя из этого, должны приниматься решения», – подчеркивал народный депутат.

Независимый эксперт в вопросах энергетики, экс-руководитель пресс-службы НАК «Нефтегаз Украины» В. Землянский отметил, что в сфере энергетики нет четко сформулированных предпочтений, которые Украина может получить в случае вступления в Таможенный союз или заключив договор о ЗСТ с Евросоюзом. «На сегодняшний день ни со стороны Европы, ни со стороны России не прозвучало каких-либо внятных предложений для Украины в энергетической части, которые склонили бы чашу весов в ту или иную сторону», – говорил эксперт.

Он напомнил, что за три года после подписания документов на конференции в Брюсселе об участии Евросоюза в модернизации украинской газотранспортной системы ЕС не выделил никаких средств на эти цели.

Кроме того, по словам В. Землянского, со стороны России не поступили какие-либо четкие предложения по цене на энергоносители для Украины в случае вступления ее в Таможенный союз, а также об условиях создания СП на базе НАК «Нефтегаз Украины» и «Газпрома».

«С энергетической точки зрения Европе абсолютно все равно, в каком формате Украина будет сотрудничать с Россией. Европу с 2009 г. заботит один вопрос – насколько стабильными будут поставки газа из России в Европу. Будут ли и в дальнейшем существовать политические риски возникновения конфликтов между Россией и Украины по газовому вопросу. Если этот риск снимется, я думаю, что со стороны Европы тоже не будет претензий к Украине относительно создания СП либо же слияние двух компаний. Но вопрос состоит в другом – во внутренней политике. Готовы ли к этому местная промышленность и местная олигархия?» – обращал внимание в своем выступлении экс-руководитель пресс-службы НАК «Нефтегаз Украины».

Директор Киевского центра политических исследований и конфликтологии М. Погребинский выразил уверенность, что Украине выгодно вступление в Таможенный союз. «Вся система социальных и экономических аргументов в пользу того или иного выбора абсолютно однозначно говорит, что Украине выгодно интегрироваться в Таможенный союз», – сказал он. «Даже западные эксперты, анализируя последствия создания зоны свободной торговли Украины и ЕС, говорят, что в ближайшие годы Украина потеряет ВВП», – говорил М. Погребинский.

В качестве еще одного аргумента в пользу вступления Украины в Таможенный союз он привел тот факт, что цена на российский газ по оценке «Газпрома» для европейских стран к концу текущего года может составить 500 долл. за 1 тыс. куб. м, тогда как для Украины она составит 345 долл. за 1 тыс. куб. м.

По словам М. Погребинского, за евроинтеграцию выступает, в первую очередь, украинская элита, поскольку «они там, в западных банках, деньги держат, у них там дорогая недвижимость, дети их там учатся».

При этом он отметил, что «у Европы есть свой интерес. Он заключается в том, чтобы чувствовать себя менее зависимой от ресурсов России. Интерес ЕС – включить Украину на своих условиях, как она включила Украину в энергохартию. Украина ничего от нее не выиграла. Она вообще не работает. Почему? Потому что данная энергохартия противоречит интересам России».

В связи с этим политолог высказал опасение, что решение о дальнейшей судьбе Украины все равно будут принимать Европа и Россия. «Я боюсь, что мой прогноз о том, что нас никто не спросит, окажется верным. Я боюсь, что это не полностью осознается нынешними властями», – отметил при этом М. Погребинский.

«Определить ЕС, который имеет свои собственные проблемы, в качестве альтернативы России – это не то же самое, что получить средства. Таким образом, проблема инфраструктуры ведет напрямую к дилемме Украины – какой вариант экономической интеграции лучше: с ЕС или с Таможенным союзом России, Беларуси и Казахстана. Пока Украина пытается усидеть на обоих стульях, отказавшись от членства в ТС в пользу предлагаемого сотрудничества по формуле «3 + 1» без членства в ТС, одновременно продолжая преследовать цель заключения соглашения о свободной торговле с ЕС. Это не сработает», – приводятся в материалах, розданных журналистам, слова заместителя директора Американского института в Украине Джеймса Джорджа Джатраса.

Эксперт считает, что Украина сможет получить цены Таможенного союза, вступив в него по формуле «4 + 0», а не «3 + 1», что, по словам Президента В. Януковича, он не готов сделать. При этом маловероятно, что простое соглашение о свободной торговле с ЕС (в то время как перспектива фактического членства остается в диапазоне от отдаленной до бесконечности) позволит получить необходимую поддержку. Дело в том, что для Украины двери в ТС открыты. А двери в ЕС – нет.

«Пытаєся грати в полумеры с Европой и Россией, Украина остается без каких-либо преимуществ той или иной ориентации. Между тем, пространство для переговоров продолжает сужаться», – подчеркивает заместитель директора Американского института в Украине.

К этому можно добавить, что попытка ориентации на сотрудничество в двух направлениях, что может быть оправданным с учетом геостратегического положения нашей страны, будет конструктивной при условии, если правящими структурами будут четко сформулированы конкретные цели, поэтапное достижение которых будет обеспечивать цельность политики Украины.

(Інформація СІАЗ)

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Китай, Південна Корея та Бразилія зацікавлені в активізації співпраці з Україною. Про це заявив Прем'єр-міністр України М. Азаров на брифінгу після двосторонніх зустрічей з головою КНР Х. Цзіньтао, прем'єр-міністром Республіки Корея Х. Кімом, президентом Бразилії Д. Руссеф.

За словами М. Азарова, обговорювалися питання поглиблення та розвитку торговельно-економічного, культурного співробітництва, співпраці в галузі науки й техніки та розвитку нових технологій. Керівництво Китаю, Кореї та Бразилії мають велике бажання розвивати й поглиблювати зв'язки з Україною.

Прем'єр-міністр України поінформував, що з керівництвом Бразилії обговорювався проект реалізації великої програми будівництва космодрому та здійснення запусків української ракети-носія «Циклон-4», яка виводитиме супутники на космічну орбіту. Сторони домовилися опрацювати цей проект до такого рівня, щоб у найкоротші строки – буквально за рік-два – його реалізувати.

При цьому М. Азаров повідомив, що Україна братиме участь у всьому комплексі заходів з будівництва зазначеного космодрому, зокрема в проектуванні, безпосередньо будівництві космодрому, а також надасть власні ракетносії, братиме участь у будівництві та запуску спільних супутників *(Китай, Південна Корея та Бразилія зацікавлені в активізації співпраці з Україною // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 14.04).*

***

14 квітня в Києві відбувся Форум «Перспективи розвитку співпраці регіонів України і Сибіру». У роботі форуму взяла участь представницька делегація Новосибірської області на чолі з її губернатором В. Юрченком. Се-

ред доповідачів були президент Національної академії наук України акад. НАН України Б. Патон, який виступив на тему: «Перспективні напрями розвитку співробітництва української і сибірської науки», і віце-президент Російської академії наук, голова Сибірського відділення РАН акад. РАН О. Асеев з темою виступу «Про розвиток науки, нові умови співпраці з виробництвом, досвід технопарку Академмістечка, роль Новосибірського державного університету у підготовці молодих наукових кадрів. Можливості співробітництва з науковим співтовариством України». Під час форуму було підписано ряд галузевих угод про співробітництво, у тому числі президентом НАН України Б. Патонем та віце-президентом РАН, головою СВ РАН О. Асеевим Договір про наукову співпрацю між Національною академією наук України і Сибірським відділенням Російської академії наук. Того ж дня у Великому конференц-залі НАН України відбулися інтенсивні переговори делегацій НАН України і СВ РАН із широкого кола питань стану і перспектив двостороннього співробітництва. За результатами обговорення підписано меморандум *(Про перебування делегації Сибірського відділення Російської академії наук у Києві // Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2011. – 15.04).

***

Подведены промежуточные итоги конкурса на лучший проект «Развитие межкультурных и профессиональных связей библиотек стран СНГ». В штаб-квартиру Библиотечной ассамблеи Евразии поступили конкурсные проекты – победители от Украины и Республики Беларусь.

Победителями конкурса в Украине стали проекты «История малых городов Украины» (Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, Государственная научная архитектурно-строительная библиотека им. В. И. Заболотного) и «Добрые соседи: сотрудничество библиотек Городнянского, Климовского и Добрушского районов» (Городская центральная районная библиотека г. Городня).

Проект «История малых городов Украины» имеет значительное общественно-патриотическое, культурно-просветительское и практическое значение для изучения, популяризации и сохранения архитектурного наследия Украины. Кроме того, проект учитывает специфику библиотечной ситуации в СНГ, носит партнерский характер и предусматривает совместную работу библиотек, музеев, учебных заведений, исследовательских институтов, органов власти, СМИ, а также может способствовать созданию аналогичных проектов в странах СНГ.

Другой проект от Украины «Добрые соседи» посвящен приграничному сотрудничеству. Главными задачами проекта являются: использование приграничного положения районов как информационно-культурного моста между Россией, Беларусью, Украиной; всемерная поддержка чтения как ин-

струмент підвищення інтелектуального потенціала нації, росту творчої та соціальної активності людей по обидві сторони державної межі; неуклонне та поступальне розвиток уже складених відносин, максимальне відображення історії дружби бібліотекарів ЦБС приграничних районів.

Переможцем конкурсу в Республіці Білорусь став проєкт «Бібліотечні перехрестки» (Гомельська обласна універсальна бібліотека ім. В. І. Леніна). Він направлений в першу чергу на розширення меж співпраці між бібліотеками країн СНГ. Через проєкт червоною ниткою проходять ідеї розвитку міжкультурних та професійних зв'язків, популяризації білоруської літератури та культури в країнах СНГ, розвитку інноваційних процесів в бібліотеках регіонів, які беруть участь в проєкті, професійної підготовки бібліотечних кадрів.

Очікується, що в найближчий час стануть відомі переможці конкурсу з інших країн СНГ (*Проміжтові результати конкурсу на найкращий проєкт «Розвиток міжкультурних та професійних зв'язків бібліотек країн СНГ» // Російська державна бібліотека (<http://bae.rsl.ru>); Проміжтові результати конкурсу на найкращий проєкт «Розвиток міжкультурних та професійних зв'язків бібліотек країн СНГ» // Інформаційний портал Гомельської обласної універсальної бібліотеки (<http://goub.org>). – 2011. – 15.04).*

***

6 квітня в Києві відбулася Міжнародна конференція «Зростання участі України у Сьомій рамковій програмі ЄС з досліджень: здобутки та перспективи», організована проєктом JSO-ERA, що фінансується Європейським Союзом.

У конференції взяли участь представники НАН України, національних контактних пунктів РП7, керівники українських науково-дослідних установ, ректори університетів, представники Державного агентства з питань науки, інновацій та інформації України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, провідні українські та європейські експерти.

Під час конференції розглянуто головні аспекти підвищення участі України в Сьомій рамковій програмі ЄС з досліджень і технологічного розвитку (РП7), представлено передовий досвід європейських країн у розбудові дослідницьких мереж, рекомендації щодо фінансового керування проєктами РП7, існуючі можливості для третіх країн щодо розширення співробітництва в рамках РП7, представлені досягнення та напрацьовані результати діяльності проєкту JSO-ERA (*Міжнародна конференція «Зростання участі України у Сьомій рамковій програмі ЄС з досліджень: здобутки та перспективи» // Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (<http://www.mon.gov.ua>). – 2011. – 7.04).*

***

11 квітня в Києві відбувся Ярмарок інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування. Захід організований програмою «Бібліоміст», Міністерством культури України, Українською бібліотечною асоціацією, Програмою сприяння парламенту, що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID), та відділом преси, освіти і культури Посольства США в Україні. Ярмарок проходив під девізом: «Бібліотека – Інформація – Знання – Успіх», який було обрано УБА як девіз її діяльності на 2011 р.

Посол США в Україні Д. Теффт під час церемонії офіційного відкриття ярмарку підкреслив важливість бібліотек для демократичного розвитку, безперешкодного обміну інформацією, необхідність інноваційного розвитку книгозбірень з урахуванням розвитку нових інформаційних технологій. Під час ярмарку на стенді відділу преси, освіти та культури Посольства США демонструвалися нові платформи для інновацій завдяки використанню електронних книжок і рідерів. Популярністю користувалися друковані матеріали відділу преси, освіти та культури Посольства США, а також значки для бібліотекарів-партнерів посольства в реалізації проектів «Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)» та «Вікно в Америку». На панельній презентації «Грантові ресурси донорів для бібліотек» були представлені проекти й можливості наукових і освітніх обмінів, що пропонуються в Україні урядом США. Відбулася також зустріч бібліотекарів «Від проекту “Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)” до програми “Бібліоміст”: що далі?» (*УБА на Ярмарку інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування // Блог «Творчість та інновації в українських бібліотеках» (<http://libinnovate.wordpress.com>).* – 2011. – 13.04; *Посольство США в Україні на Ярмарку інноваційних бібліотечних послуг та електронного врядування // Блог «Творчість та інновації в українських бібліотеках» (<http://libinnovate.wordpress.com>).* – 2011. – 14.04).

***

Міжнародна науково-практична конференція «Екзо- та ендоекологічні аспекти здоров'я людини» цього року продовжила ряд щорічних форумів, ініційованих науковою громадськістю Закарпаття у сфері екологічних аспектів здоров'я людини в Україні. У роботі конференції взяли участь науковці й експерти, які представляли 57 організацій, установ та підприємств України, а також сім організацій і установ із Словаччини та Угорщини.

Учасники конференції вирішили:

1. Направити резолюцію і збірник матеріалів доповідей конференції (у друкованому й електронному вигляді) Адміністрації Президента України; Кабінету Міністрів України та зацікавленим міністерствам і відомствам; профільному комітету Верховної Ради України; Раді національної безпеки і оборони України; Національному інституту стратегічних досліджень; пре-

зидії Національної академії наук України та Національної академії медичних наук України; оргкомітетам конференції «Безпека майбутнього» та Міжнародного екологічного форуму.

2. Враховуючи надзвичайну важливість проблеми екологічної безпеки розвитку України в глобалізованому світі в умовах одночасної дії внутрішнього («Чорнобиль») та зовнішнього («Фукусіма») факторів наявної радіаційної безпеки та факторів діючих АЕС на території України, просити Президента України В. Януковича:

– створити з провідних учених та експертів, представників галузей промисловості й енергетики та громадськості у сферах екології й охорони здоров'я, урядовців і парламентаріїв робочу групу з підготовки Національної доповіді «Уроки Чорнобильської катастрофи і екологічна безпека розвитку України»;

– запропонувати робочій групі Національної доповіді «Уроки Чорнобильської катастрофи і екологічна безпека розвитку України» під час розробки концепції доповіді передбачити також здійснення аналізу впливу Чорнобильської катастрофи на найголовніші напрями і сфери розвитку України (людський розвиток; економіка; просторова інфраструктура; природні ресурси; соціальна сфера; регіональний розвиток; проблематика реформ тощо) у параметрах та індексах світового розвитку і конкурентоспроможності з оцінкою відповідних втрат за рахунок впливу чинника Чорнобильської катастрофи. Такий аналіз, серед іншого, покликаний показати світовій спільноті глобальне значення і глобальний характер впливу наслідків Чорнобильської катастрофи, а отже, і необхідність долучення коштів і ресурсів світового співтовариства задля їх подолання;

– передати збірник матеріалів доповідей конференції (у друкованому й електронному вигляді) Посольству Японії в Україні з метою надання можливостей вивчення концентрованої частини українського досвіду в подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи задля упередження причин довготривалих впливів на екологію і здоров'я людини в Японії внаслідок катастрофи на АЕС «Фукусіма»;

– підтримати запропоновану ще понад 20 років тому ідею прийняття на рівні ООН Екологічної Конституції Землі, яку неодноразово озвучували на різних міжнародних форумах українські президенти. Просити Президента України В. Януковича довести цю ініціативу України до логічного завершення;

– запропонувати органам державної влади, органам місцевого самоврядування та організаціям громадянського суспільства, науковим і діловим колам у регіонах консолідувати свої зусилля з усвідомлення важливості та задля вирішення проблем, що виникають у сфері екології і здоров'я людини в Україні, на основі впровадження результатів наукових досліджень і розробок з тематики, зумовленої наслідками Чорнобильської катастрофи (*На Закарпатті відбулася Міжнародна конференція «Екзо- та ендоекологічні аспекти здоров'я» // РІО тиждень (<http://www.rionews.com.ua>). – 2011. – 12.04).*

Перспективні напрями розвитку української науки

На здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 р. подано роботу «Наукоємні технології одержання матеріалів та виробів, включно наноструктурних, з новим рівнем показників якості».

Робота представлена *Донецьким фізико-технічним інститутом ім. О. О. Галкіна НАН України*.

Мета роботи – розробка та впровадження комплексу принципово нових наукоємних технологій одержання матеріалів і виробів на основі металевих сплавів, кераміки, полімерів, у тому числі наноструктурних, з якісно новим рівнем властивостей, що забезпечують кардинальне покращення їх кількісних характеристик, значне розширення функціональних можливостей, високу надійність та збільшення служби деталей і машин.

Розроблено комплекс технологій, які базуються на встановлених авторами механізмах і закономірностях процесів фізико-хімічної еволюції твердих тіл від макроскопічного до наноструктурного масштабу та оригінальних різноманітних методах впливу на процеси структуроутворення й властивості матеріалів.

Створено концепцію одержання нових полікристалічних надтвердих матеріалів на основі кубічного нітриду бору, нові технології і обладнання для одержання тугоплавких сполук композиційних матеріалів на їх основі, технології синтезу нанопорошків, виготовлення нанокераміки.

Економічний ефект від провадження – понад 12 млн грн.

За результатами роботи опубліковано 25 монографій, 512 статей (101 у міжнародних журналах, загальний індекс цитування [згідно з базами даних SCOPUS] становить понад 680). Новизну технічних рішень захищено 103 авторськими свідоцтвами та патентами. За даною тематикою захищено 15 докторських та 35 кандидатських дисертацій (*Роботи, подані на здобуття Державних премій України 2011 // Офіційний веб-сайт Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки (<http://www.kdpu-nt.gov.ua>)*).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

Б. Патон, президент НАН України, академік НАН України:

«...Пілотована космонавтика відкриває широкі можливості для дослідження навколосемного простору, вивчення природних ресурсів, забезпечення ефективного вирішення інших важливих проблем в інтересах усього людства.

...Починаючи з моменту польоту Ю. О. Гагаріна, розпочався бурхливий розвиток ракетобудування та пілотованої космонавтики, в якому Україна здобула належне місце. Було розроблено та виготовлено понад 400 космічних

апаратів різного призначення в інтересах науки, оборони і народного господарства. Особливу роль у цьому відігравали КБ “Південне” та “Південний машинобудівний завод”, НВО “Хартрон”, виробничі об’єднання “Київський радіозавод”, “Арсенал” та багато інших.

Близько 20 наукових установ нашої Академії наук також займалися космічною тематикою. Це, у першу чергу, інститути проблем матеріалознавства, електрозварювання, ботаніки, Головна астрономічна обсерваторія.

І, нарешті, необхідно відзначити, що з великої, мужньої та відданої справи когорти космонавтів близько 20 чоловік народилися на українській землі.

Українськими вченими та фахівцями чимало зроблено для розвитку космонавтики і в роки незалежності України. Досить згадати запуск першого вітчизняного космічного апарата “Січ”, політ нашого космонавта Л. Каденюка на борту космічного корабля “Колумбія”, участь у проекті “Морський старт” та підготовці унікальних проектів на борту Міжнародної космічної станції.

Серед найголовніших завдань нашої космічної держави сьогодні – більше широке залучення до космічної діяльності молодого покоління. Для цього необхідно розвивати інтерес до дослідження космосу і створення ракетно-космічної техніки серед талановитих молодих людей, виховання в них бажання присвятити свій розум і натхнення цій великій справі» *(Вступне слово президента НАН України академіка НАН України Б. Є. Патона на розширеному засіданні президії НАН України та колегії ДКА України, присвяченого 50-річчю від часу першого польоту людини в Космос // Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2011. – 11.04).*

***

Е. Кузнєцов, радник голови Державного космічного агентства України:

«...Думка, що космонавти – це показник космічної держави, є помилковою. Я не заперечую важливість пілотованої космонавтики. Але Україна йде іншим і ефективнішим шляхом вивчення космосу за допомогою автоматичних приладів. Наприклад, ми є досить непоганими фахівцями у створенні супутників дистанційного зондування Землі. За всю історію космонавтики ми створили і запустили понад 400 таких супутників. Для нас і нашого бюджету – це нормальний вихід із ситуації. Вважаю, що, використовуючи таку автоматичну техніку, ми можемо зробити не менший внесок у світову науку, ніж пілотована космонавтика. Так, пілотована космонавтика – це ефектно, красиво, але... надзвичайно дорого. Ми сьогодні не можемо дозволити собі працювати в такому напрямі.

...Космічна програма, четверта за рахунком у незалежній Україні, яка нині перебуває на останньому етапі реалізації, була профінансована лише на 30 %. Уряди економили й економлять на фінансуванні космічних програм і виділяють мінімум для того, щоб наша галузь працювала. Це фінансування забезпечує не розвиток космічної галузі, а тільки всього-на-всього її підтримку. Якщо

так триватиме й надалі, то пройде ще кілька років – і ми відстанемо від наших колег з інших країн. Тому що ці держави, незважаючи на кризу, не шкодують грошей на космос.

...За роки незалежності ми здійснили десь 125 пусків ракетноносіїв, запустили 220 космічних апаратів в інтересах 12 країн світу. Тобто з усіх пусків, здійснених у світі, 9–11 % належить Україні. А це все гроші, наші робочі місця, зарплата і податки в бюджет країни. І ми робитимемо все для того, щоб українська техніка працювала на світовому ринку ефективно й заробляла гроші. Але не можна з космічних підприємств висмоктувати кошти і нічого не давати взамін.

Наведу ще такий приклад. Починаючи з 2000 р., ми виконали понад 4,5 тис. міжнародних контрактів. І заробили 4,5 млрд дол. Заробили, зауважу, не торгуючи зерном, металом чи іншою сировиною, а унікальною високоінтелектуальною технікою. Тому ці мільярди в десятки разів вагоміші! І якщо Україна й далі хоче бачити себе у так званому клубі космічних держав, то й фінансування галузі має бути на належному рівні. Інакше доведеться космічні програми позакривати, учених розпустити на базар. Але це буде великий стратегічний програш для нашої держави. Ми маємо поки що унікальні шанси бути в колі високорозвинутих країн.

...Ми кілька років агітуємо керівництво Японії, Китаю та інших країн долучитися до створення системи запобігання землетрусам. У нас навіть був такий проект під назвою «Попередження», нині ми його називаємо по-іншому – «Іоносат». Наші українські вчені розробили унікальну технологію. Річ у тім, що, коли одна тектонічна плита насувається на іншу, в атмосферу викидається певна енергія, а в іоносфері відбувається своєрідне збурення. І космічний апарат його здатен зафіксувати, а вже на основі цих даних легко зробити висновок, що через два-три дні тут буде землетрус, і навіть спрогнозувати його потужність. Що це нам дає? За потреби ми могли б попередити населення про небезпеку і провести евакуацію. Ми б давно вже запустили цей проект, але ніхто не хоче вкладати в нього гроші» (*Кузнєцов Е. «Політ у космос – це красиво, але дуже дорого» / Інтерв'ю взяла Л. Кушнір // Україна молода (<http://umoloda.kiev.ua>). – 2011. – 12.04).*

***

15 апреля губернатор Днепропетровской области А. Вилкул принял участие в торжественных мероприятиях в честь 57-летия со дня создания государственного предприятия «Конструкторское бюро “Южное” им. Янгеля».

Вместе с губернатором участие в мероприятии приняли генеральный директор КБ «Южное» А. Дегтярев, генеральный директор Производственного объединения «Южный машиностроительный завод им. Макарова» В. Щеголь, а также городской голова И. Куличенко (*НОВИЙ МОСТ - новості Днепропетровска и України (<http://most-dnopr.info/photo-report/photo-society/38129.htm>). – 2011. – 15.04).*

Практичні впровадження науково-дослідних і проектно-технічних напрацювань

Інститут проблем машиностроєння ім. А. Подгорного НАН України (ПТИМАШ) в 2010 г. провів роботи по інтенсифікації малодебитних газових скважин в Китаї та Туркменістані. Об этом сообщил заместитель директора по научной работе ПТИМАШ А. Русанов.

По его словам, в 2011 г. возможно продолжение работ в Туркменистане. Готовится контракт, по которому будет выделено около 100 газовых скважин для их интенсификации в течение нескольких лет. Переговоры ведутся также с Казахстаном и Россией.

По его словам, работы в Туркменистане были начаты два года назад. Был найден инвестор, который оплатил работу харьковских ученых и будет получать доход за счет интенсификации работы скважин. Всего в Туркменистане было обработано три скважины.

Как сообщил А. Русанов, технология интенсификации – это собственное ноу-хау ПТИМАШ. Технология берет начало в разработках института в сфере водородной энергетики. На основе водородной технологии была разработана технология интенсификации малодебитных скважин. Это недорогая технология, не требующая дополнительного оборудования. По словам А. Русанова, работу по интенсификации скважин могут провести только специалисты института (*Харьковский институт проблем машиностроения хочет интенсифицировать 100 газовых скважин в Туркменистане // STATUS QUO (<http://www.sq.com.ua>). – 2011. – 14.04.*)

***

На здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2011 р. подано роботу «Розробка та впровадження технологій та технічних засобів для забезпечення надійності постачання вуглеводнів в Україні».

Робота представлена *Інститутом проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного НАН України.*

Авторами проведено наукові дослідження особливостей експлуатації підземних сховищ газу в умовах пружно-водонапірного режиму їх розробки. Виявлено особливості прояву пружно-водонапірного режиму при циклічній експлуатації сховища, визначено вплив покладу на водоносну зону пласта.

Створено комплекс технологій, методик і технічних засобів з підвищення надійності експлуатації нафтових і газових свердловин, впровадження яких забезпечує підвищення терміну безаварійної роботи свердловин, зниження затрат на ремонтно-відновлювальні роботи.

За результатами досліджень нових напрямів підвищення продуктивності свердловин шляхом використання керованих дисперсних систем, фізичних полів

та технологічних прийомів встановлено закономірності протікання цих процесів у свердловинах та пластах. Запропоновано принципово нові технологічні та технічні рішення, які дають змогу істотно збільшити поточний видобуток нафти й газу та кінцеве вилучення вуглеводнів із пластів. Створено методики і технічні засоби контролю та діагностування технічного стану обладнання нафтогазового комплексу, які значно підвищили надійність та ефективність його експлуатації.

Розроблені технології та технічні засоби інтенсифікації нафтогазовидобування впроваджено в Україні, Росії, Польщі, Болгарії та Китаї. Економічний ефект від впровадження становив понад 4 млн дол. США.

Технології та технічні засоби віброконтролю та вібродіагностування, вихорострумові прилади впроваджено на КС ДК «Укртрансгаз», ДК «Укргазвидобування», ВАТ «Укрнафта», буровому управлінні «Укрбургаз», КС «Укравтогаз». Загальний економічний ефект від впровадження роботи становить понад 4 млн грн.

Наукові результати опубліковано у дев'яти монографіях, 250 статтях. Новизну технічних рішень захищено понад 120 авторськими свідоцтвами і патентами України та Росії (*Роботи, подані на здобуття державних премій України-2011 // Офіційний веб-сайт Комітету з державних премій України в галузі науки і техніки (<http://www.kdpu-nt.gov.ua>)*).

* * *

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» начал разработку электронного оружия. Об этом сообщил журналистам ректор вуза Л. Товажнянский. По его словам, проект создания оружия разработан на бумаге, а теперь предстоит сделать действующий образец. Университет ведет переговоры с Министерством обороны и просит поддержку у Харьковской облгосадминистрации, чтобы найти средства на оснащение современным электронным оружием БТР-80.

Электронное оружие создает электромагнитное излучение высокой частоты. Оружие выводит из строя связь и приборы, все, что не защищено от излучения. В разработке оружия участвуют кафедры инженерной электрофизики, электрических передач, физики и металлофизики и еще ряд кафедр.

Л. Товажнянский сообщил, что ХПИ раньше проводил испытания ракет СС-20 и СС-22 на воздействие электромагнитного излучения. Затем по результатам испытаний разрабатывались устройства защиты (*Грищенко А. Харьковский политех разрабатывает современное электронное оружие // STATUS QUO (<http://www.sq.com.ua>). – 2011. – 8.04*).

Інноваційні розробки та технології

Учёные из Института физики НАН Украины создали малогабаритное устройство, позволяющее уменьшить уровень тепловых шумов в 80 раз. Специалисты регистрировали уровень тепловых шумов в фотоэлектронных умножителях, приборах, предназначенных для многократного усиления потока электронов. Такие устройства используются в лазерной технике, оптике и во многих других практических областях.

Авторы исследования отмечают, что их устройство обладает несомненными достоинствами: во-первых, способностью поддерживать низкий уровень тепловых шумов в течение всего рабочего дня; во-вторых, небольшими размерами (высотой 30 см и диаметром 10 см) и весом всего 2 кг (*Цендин Д. Украинские учёные борются с тепловыми шумами жидким азотом // Наука и технологии России (<http://www.strf.ru>). – 2011. – 7.04*).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Ученые научно-технологического комплекса «Институт монокристаллов» НАНУ совместно с учеными Института органической химии НАН Украины разработали новый материал, с помощью которого можно очищать жидкости от цезия. Новый материал пока не имеет названия. Он разработан в рамках гранта Украинского научного технологического центра и НАН Украины. Основа нового сорбента – природное полимерное соединение, получаемое из древесины.

Как отметил заведующий отделом аналитической химии функциональных материалов и объектов окружающей среды Института монокристаллов К. Беликов, главным преимуществом разработанного материала является его высокая избирательность по отношению к цезию, что делает данный материал перспективным для переработки жидких радиоактивных отходов, очистки загрязненных природных вод, а также для определения очень малого содержания цезия при радиоэкологическом мониторинге объектов окружающей среды.

По словам К. Беликова, партнерами в рамках гранта выступили ученые Франции и Канады. В этих странах высоко развита атомная энергетика и есть высокая потребность в веществах, которые могут превращать жидкие радиоактивные отходы в твердые, чтобы их можно было захоронить.

В настоящее время, например, в Канаде используют для сорбции природный материал, который закупается в США. Цены на этот материал все время растут, и Канада заинтересована в том, чтобы использовать новые материалы. К. Беликов отметил, что в Украине есть все возможности для орга-

низации производства нового сорбента (*Грищенко А. Харьковчане помогут канадцам избавиться от радиоактивных отходов // STATUS QUO (http://www.sq.com.ua). – 2011. – 7.04).*

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Виртуальную химическую лабораторию разработали преподаватели химического факультета ХНУ им. Каразина. Сотрудники вуза разработали электронный учебник для десятиклассников – к нему прилагаются лабораторные работы. Школьники смогут проводить опыты с теми реактивами, которых нет в химических кабинетах.

Т. Клименко, соавтор учебника, преподаватель химфака ХНУ им. Каразина:

«В лабораторной работе за 10 минут школьники изучат, как выглядят натрий и калий, как металлы надо хранить, а после опытов свои наблюдения запишут в электронный журнал. Виртуальную лабораторию не взорвешь: если школьник делает что-то не так, игра просто не пропускает ученика к следующему опыту».

О. Калугин, декан химического факультета ХНУ им. Каразина:

«Абитуриенты, особенно из сельских дальних школ, вообще не имеют представления об эксперименте, о том, как выглядят вещества, как эксперимент делать и т. д. Ограниченная возможность проводить опыты на уроках химии коснулась многих школ, которые не могут приобрести реактивы, такие как перманганат калия и соляно-серная кислота. Потому виртуальная лаборатория – не разнообразие в учебе, а необходимость.

Т. Шаохина, сотрудник Учебно-научного центра инновационных средств обучения:

«Задача стояла максимально заполнить материалами, видеосюжетами, flash-анимацией, а дальше уже преподаватель сам может конструировать урок» (*Видеоканал «Первая Столица» (http://Istolica.com.ua/11142.html). – 2011. – 14.04).*

* * *

Дискусії щодо змісту реформи вищої освіти в Україні не будуть продуктивними і не приведуть до національного компромісу, якщо концентрувати увагу на часткових розбіжностях і окремих деталях нового закону, вважає голова Держінформнауки, академік НАН України В. Семиноженко.

На освіту необхідно дивитись із сучасних позицій – як на головний ресурс економічного розвитку держави. У будь-якій країні економіка розвивається лише тоді, коли створюються нові продукти, послуги, технології, з'являються

нові галузі промисловості. Просто арифметичне зростання окремих економічних показників ще не є демонстрацією розвитку. Тому сьогодні реформа вищої освіти є частиною більш глобальної і масштабної реформи знанневого сектору економіки. Закон про вищу освіту необхідно приймати як складову цілісного законодавчого пакета, спрямованого на створення інноваційної економіки, до якого також має увійти закон про атестацію наукових кадрів, нова редакція закону про наукову і науково-технічну діяльність, концептуальні засади високотехнологічного розвитку економіки тощо. Лише на такому ґрунті запрацює нова система вищої освіти. Решта буде черговою профанацією реформи (*В. Семиноженко: Закон про вищу освіту не працюватиме в правовому вакуумі // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 12.04*).

Охорона здоров'я

14 квітня в Києві на базі ДУ «Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України» відбувся II Всеукраїнський кардіохірургічний форум «Медсестринський догляд за пацієнтами з критичними вадами серця. Світовий досвід, новітні технології».

У форумі взяли участь заступник директора Департаменту материнства, дитинства та санаторного забезпечення МОЗ України А. Терещенко, в. о. директора центру В. Жовнір, заступник директора з кардіологічних питань Н. Руденко, заступник директора з медсестринства Л. Семененко, голова Київської міської профспілки працівників охорони здоров'я Л. Канаровська та медсестри з усієї України.

Важливість проведення форуму покликана необхідністю розвитку медсестринства шляхом не тільки якісної технологічної підготовки, а й творчого ставлення до догляду за пацієнтом. Ідеться саме про вміння медсестер працювати з пацієнтом як з особистістю, а не як з об'єктом маніпуляцій.

Впровадження та вдосконалення нових методів медсестринського догляду за пацієнтами з критичними вродженими вадами серця, які потребують невідкладного оперативного втручання, дають змогу значно покращити ефективність лікування та зберегти життя тисячам дітей.

Форум присвячений сучасному стану та реформам медсестринства. Головний акцент форуму – це обмін найкращим досвідом у догляді за маленькими пацієнтами, який вироблений у ДУ «Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України», що надасть можливість об'єднати медичних сестер з усіх регіонів України безпосередньо з кардіохірургічного профілю (*JeyNews (<http://jeynews.com.ua/news/d0/55503>). – 2011. – 14.04*).

***

Закарпатские ученые работают над приготовлением специального фиточая, в состав которого входит корень одуванчика. Чай способствует выведению из организма радионуклидов.

Этот продукт разработан учеными УжНУ и НИИ фитотерапии УжНУ. Исследование ужгородские ученые проводили совместно с Аграрным университетом м. Нитра (Словакия). 20-дневный прием фиточая предопределяет значительное выведение радионуклидов. Закарпатские фиточаи уже закупают Чехия, Австралия, Англия.

Ученые отмечают, что радиация никуда не исчезла, ослабилось лишь ее влияние. По словам О. Ганич, профессора, д-ра мед. наук, директора НИИ фитотерапии УжНУ, сейчас важна тема так называемых малых доз радиации. Главное не находиться в зоне радиоактивного воздействия длительное время. Это опаснее, чем мгновенная большая доза радиации. Профилактику нужно проводить не химическими методами: «Наилучший эффект, как показали исследования, дают естественные методы и здоровый образ жизни», – отметил О. Ганич.

Также ученые советуют применять препараты, компенсирующие йодную недостаточность организма (*UA-Reporter.com* (<http://ua-reporter.com/novosti/102757>). – 2011. – 15.04).

***

Учені Львівського інституту біології клітини заявляють, що знайшли мікроорганізм, який розщеплює ракові клітини.

У вчених є декілька проектів з дослідження клітинних мікроорганізмів. Однак одним з найбільших їхніх досягнень є вивчення мікроорганізму Аргеніна, який має здатність розщеплювати ракові клітини. Наразі на основі цих даних науковці розробляють методіку запровадження цього організму у хворі клітини (*Ліки проти раку: нові відкриття // Сіверщина* (http://www.siver.com.ua/news/liko_proti_raku_novi_vidkrittja/2011-04-15-703). – 2011. – 15.04).

***

Щоб створити новий тип знеболюючих препаратів, українські нейрофізіологи з Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України експериментують з болем і отрутою середньоазіатського павука. Результати експериментів із шурами були опубліковані в одному з найбільш впливових журналів *Journal of Neuroscience*, який видає Американська асоціація нейронаук.

Кілька років тому вчені з Росії надіслали в лабораторію відділу фізіології нервової системи зразки пептидів, які вони отримали з отрути середньоазіатського павука. Українські нейрофізіологи перевірили надіслані пептиди в експериментах із сенсорними нервовими клітинами. У цих клітинах містять-

ся один з головних рецепторів болю, відкритий у лабораторії акад. НАН України О. Криштала.

За його словами, українські вчені разом з російськими запатентували формулу пептиду, спільно опублікували кілька статей, одна з них надрукована в одному з найбільш високорейтингових журналів світу в галузі нейронаук – *Annals of Neurology*. Від експерименту до комерційної реалізації ідеї нового типу знеболюючого, за сприятливих умов, мине ще декілька років.

В Інституті фізіології поки не розкривають комерційних деталей реалізації проекту зі створення нового типу знеболюючого, зате охоче говорять про дослідження мозку. Як розповів О. Кришталь, на сьогодні це один з головних проєктів людства. Приблизно третина населення планети страждає від різних неврологічних розладів. З одного боку, дослідження мозку повинні допомогти тим, у кого болить, з іншого – нейрофізіологи ставлять і такі завдання, як розширення можливостей людського мозку (*Pingic A. Біль на нуль // Український науковий клуб (<http://nauka.in.ua>). – 2011. – 2.04*).

Наука і влада

Президент України В. Янукович вважає, що промисловий та науковий потенціал України є головною опорою в її перспективних планах модернізації. Президент підкреслив у своєму щорічному Зверненні до українського парламенту, що влада докладе всі зусилля для забезпечення сприятливого зовнішньоекономічного інвестиційного клімату та створення відповідних правових, фінансових, технологічних і нормативних умов для розвитку інновацій і модернізації промисловості.

В. Янукович, Президент України:

«...На що ми мусимо спиратись у планах модернізації?»

У першу чергу, залишається незадіяним промислово-індустріальний і науковий потенціал нашої країни. ...Але головне – потужний людський капітал.

Незважаючи на кризові процеси у вітчизняній освіті, ми все ще маємо розвинуту систему підготовки професійних кадрів. Значний потенціал зберігає вітчизняна академічна та університетська наука. Є великий кадровий резерв освіченої та професійної трудової сили. Цей капітал створює реальні передумови для розвитку в Україні високоінтелектуальних виробництв та кластерів “економіки знань”. У цих перевагах і потенціалі я бачу основу для стратегії розвитку до 2020 р. і далі. І саме реалізація цього потенціалу розвитку дасть змогу вийти з кризового періоду в новій якості, з високим економічним статусом, з належним місцем у новому світовому розподілі праці.

...Переконаний, що саме через реформу освіти ми зможемо впритул підійти і до радикальних змін у сфері науки, яка також потребує не лише підтримки, а й глибокого реформування.

Велика надія – на університети, науково-дослідні установи та наукові центри, які навчаються поєднувати фундаментальну науку з практикою, інноваційними та технологічними рішеннями. Прискорене комерційне впровадження наукових розробок – це ключ до розвитку інноваційної економіки. Тому реформа науки, на мою думку, має бути тісно поєднана з завданням розвитку національної інноваційної інфраструктури» (*Президент України: промисловий і науковий потенціал України є ключовим стимулом для інвестицій у країну // Український науковий клуб (<http://nauka.in.ua>). – 2011. – 11.04; Виступ Президента України В. Януковича зі щорічним Посланням до Верховної Ради України // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 7.04).*

***

Президент України В. Янукович видав Указ «Питання Організаційного комітету з питань підготовки й проведення VI Форуму творчої та наукової інтелігенції держав – учасниць СНД» (*Указ Президента України № 449/2011 Питання Організаційного комітету з питань підготовки й проведення VI Форуму творчої та наукової інтелігенції держав – учасниць СНД // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 11.04).*

***

Глава держави В. Янукович вручив відзнаки лауреатам Премії Президента України для молодих учених та свідоцтва володарям грантів Президента України для обдарованої молоді.

Звертаючись до молодих учених, В. Янукович відзначив, що розвиток наукової сфери визначається не тільки здобутками минулого та сьогодення. Головне – це підвищення економічної віддачі науки, здатність до нарощування кадрового наукового потенціалу.

Глава держави висловив стурбованість проблемою поповнення науково-технологічної сфери талановитою молоддю.

В. Янукович наголосив, що «маємо глибоко усвідомити, що саме нова генерація наукових, науково-педагогічних, інженерних працівників, менеджерів забезпечить новий імпульс для розвитку національної інноваційної інфраструктури, інтеграції освіти, науки та виробництва, здійснення технологічних проривів. При цьому надзвичайно важливо, щоб здобутки старшого покоління були збережені та примножені нашою молоддю зміною. У цьому запорука майбутнього України».

Президент України зазначив, що питанням підтримки молодих учених особливу увагу повинні приділяти Національна академія наук, вищі навчальні заклади, створюючи належні умови для проведення досліджень на сучасній лабораторно-дослідницькій базі, сприяючи стажуванню в провідних закордонних науково-дослідних центрах тощо. В. Янукович додав, що це також і питання створення належних побутових умов.

Окремо Президент звернув увагу на молодь, що виборола право отримати гранти Президента України для здійснення своїх проектів. В. Янукович підкреслив, що ці проекти є соціально значущими та актуальними. Він доручив керівникам місцевих органів виконавчої влади взяти під особистий контроль питання створення належних умов для реалізації володарями грантів Президента України власних проектів (*Глава держави вручив відзнаки лауреатам Премії Президента України для молодих учених та свідоцтва володарям грантів Президента України для обдарованої молоді // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 15.04*).

***

Президент України В. Янукович указом від 8 квітня з метою вшанування пам'яті видатного вченого і конструктора ракетно-космічної техніки, академіка М. К. Янгеля та з нагоди відзначення 25 жовтня 2011 р. 100-річчя від його дня народження постановив:

1. Кабінету Міністрів України:

1) утворити в місячний термін організаційний комітет з підготовки та відзначення 100-річчя від дня народження М. Янгеля і затвердити його персональний склад;

2) розробити за участі Національної академії наук України і затвердити план заходів з підготовки та відзначення 100-річчя від дня народження М. Янгеля;

3) забезпечити фінансування заходів, пов'язаних із підготовкою та відзначенням 100-річчя від дня народження М. Янгеля.

2. Державному комітету телебачення і радіомовлення України забезпечити висвітлення в засобах масової інформації заходів з відзначення 100-річчя від дня народження М. Янгеля (*Вийшов Указ Президента України про відзначення 100-річчя від дня народження Михайла Янгеля // Державне космічне агентство України (<http://www.nkau.gov.ua>). – 2011. – 11.04*).

***

Відбулася зустріч Президента України В. Януковича з главою уряду Російської Федерації В. Путіним. Під час зустрічі, що відбулася в день 50-річчя польоту в космос Ю. Гагаріна, сторони приділили особливу увагу перспективам розвитку співпраці України та Росії в ракетно-космічній сфері.

В. Янукович вважає, що розвиток космічних комплексів двох держав має величезні перспективи і колосальний потенціал. При цьому глава держави впевнений, що спільна комісія має визначити стратегію взаємин двох держав у розвитку національних космічних відомств України та Росії, реалізації програм тощо.

Зі свого боку глава уряду РФ погодився, що треба дивитися в майбутнє. На думку В. Путіна, в обох державах є хороші перспективи. Це робота з цілого ряду програм, солідний набір проектів з використанням можливостей російських підприємств.

Глава уряду РФ також відзначив, що Україні та Росії треба дещо ширше дивитися на кооперацію в науковій сфері. Зокрема, В. Путін нагадав про російський проект з будівництва нового космодрому «Восточный» на Далекому Сході. За його словами, Росія могла б підключити й українських спеціалістів уже на перших кроках з реалізації цієї програми (*Відбулася зустріч Президента України та глави уряду Росії // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 12.04*).

***

Президент В. Янукович доручив місцевій владі створити умови для реалізації проектів обдарованої молоді, яка отримує президентські гранти.

Про це він повідомив під час церемонії вручення відзнак лауреатам премії Президента для молодих учених та свідоцтв власникам грантів Президента для обдарованої молоді.

За його словами, при належній державній підтримці на всіх рівнях сміливі ідеї і нестандартні рішення молоді принесуть свої результати.

Водночас В. Янукович висловив стурбованість ситуацією з недостатньою наповненістю молодими кадрами науково-технічної сфери.

При цьому він висловив упевненість у тому, що за належної активності молоді українська наука буде успішно розвиватися і продовжувати традиції, закладені вченими старшого покоління, що також сприятиме успішній реалізації запланованих реформ (*Винниця info (<http://www.vinnitsa.info/news/yanukovich-nakazav-dopomogti-obdarovaniy-molodi.html>). – 2011. – 15.04*).

***

15 квітня в Києві відбувся круглий стіл української інтелігенції «Куди йде Україна». Обговорити шляхи розвитку Української держави, її проблеми та очікування суспільства зібралися в столичному Будинку вчителя політики, науки, літератури, митці, релігійні та громадські діячі. Привітання глави держави передала поважному товариству радник Президента України Г. Герман.

Під час круглого столу його учасники обговорили ряд суспільно важливих питань.

Зокрема, віце-президент НАН України В. Гесць дав докладний аналіз стану, настроїв та очікувань українського суспільства, спираючись на соціологічні дані, що їх отримали фахівці НАНУ.

Науковець підкреслив, що в найближчі роки гуманітарна складова відіграватиме важливу роль у світових процесах. Відтак велику вагу матиме позиція громадянського суспільства, громадянська активність, підйом якої очікується приблизно у 2020 р. *(Президент України побажав плідної роботи учасникам зібрання української інтелігенції // Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2011. – 15.04).*

***

Кабінет Міністрів України затвердив Порядок використання коштів, передбачених у Державному бюджеті для підтримки розвитку інфраструктури науково-технічної, інноваційної діяльності та інформатизації. Відповідну постанову уряд прийняв на засіданні 11 квітня.

Постановою затверджуються заходи, які можуть здійснюватися за рахунок бюджетних коштів за бюджетною програмою «Фінансова підтримка розвитку інфраструктури науково-технічної, інноваційної діяльності та інформатизації».

Документ розроблений з метою приведення Порядку використання бюджетних коштів за вказаною бюджетною програмою у відповідність до пріоритетів використання Державним агентством з питань науки, інновацій та інформації коштів, передбачених у Держбюджеті для підтримки розвитку інфраструктури науково-технічної, інноваційної діяльності та інформатизації *(Уряд затвердив Порядок використання коштів для підтримки розвитку інфраструктури науково-технічної, інноваційної діяльності та інформатизації // Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2011. – 13.04).*

Проблеми інформатизації

В. Бондаренко, мол. наук. співроб.

Розвиток веб-сайтів бібліотек як інструменту управління інформаційними потоками

У статті висвітлюються особливості функціонування веб-сайтів провідних бібліотек світу, як форм дистантного обслуговування користувачів бібліотек, та аналізуються напрями їх удосконалення в процесі розвитку інформатизації.

Оцінюються переваги використання бібліотечних фондів за допомогою веб-сайтів. Проаналізовано функції сайтів та критерії їх ефективності.

Ключові слова: веб-сайт, бібліотека, дистантні послуги, інформація, інформаційні технології, віртуальний простір, Україна.

В умовах зростання обсягів інформаційних потоків спостерігається тенденція до посилення в практичній діяльності впливу віртуального простору. Інтернет-сайти виступають як елементи, що структурують і упорядковують віртуальний простір, та в той же час як комунікаційні канали, що забезпечують його наповнення. Їх першочергове призначення – представляти в інформаційному просторі суб'єкти і об'єкти, які функціонують у різних сферах життєдіяльності суспільства.

У цьому контексті особливу значущість набуває представництво у віртуальному просторі бібліотечних установ, адже бібліотека як сучасний інформаційний центр у цих умовах виступає одним з базових елементів формування інформаційного суспільства. Аналіз тенденцій інформатизації бібліотечної системи в Україні дає змогу виділити такі найактуальніші напрями розвитку цього процесу як: нарощування системи комп'ютерних комунікацій бібліотек з метою забезпечення доступу до інформаційних ресурсів глобальних мереж, ефективного використання створених інформаційних ресурсів, інтеграції українських бібліотек у світову бібліотечну кооперацію, вдосконалення інформаційної інфраструктури бібліотек з метою створення сучасної програмно-технічної бази; впровадження інформаційних технологій у процес бібліотечного обслуговування.

Всебічне включення в інформаційні процеси, розвиток інноваційних каналів комунікації створюють для бібліотек можливості розвиватися синхронно з соціумом, що трансформується, сприяючи формуванню інформаційного суспільства. Представництво бібліотек у віртуальному просторі здійснюється через спеціалізовані інтернет-сайти, які є характерною ознакою трансфор-

мації існуючої системи бібліотечного обслуговування та функціонування яких створює умови для відповідності діяльності бібліотек новим суспільним потребам. Реформування організації бібліотечної діяльності з використанням всіх сучасних електронних технологій дає змогу бібліотекам залишатися затребуваними інформаційними центрами в умовах постійно зростаючих суспільних інформаційних потреб.

Сьогодні вітчизняними та зарубіжними науковцями активно досліджується сучасний стан веб-сайтів бібліотек, їх перспективи та модернізація у зв'язку з розвитком нових електронних технологій. Аналізуються особливості створення та функціонування бібліотечних сайтів, як один з найважливіших способів доступу до ресурсів бібліотеки.

Визначенню місця бібліотеки в сучасному віртуальному середовищі, створенню та функціонуванню веб-сайтів приділяли увагу такі зарубіжні дослідники як Т. Ф. Берестова [1], О. Л. Лаврик та Т. В. Дергилева [2], Р. С. Мотульський [3], Ю. Н. Столяров [4], Я. Л. Шрайберг [5].

Серед вітчизняних науковців дослідження розвитку електронного бібліотечно-інформаційного ресурсу країни розглядається в працях Т. П. Павлуші [6], А. О. Чекмарьова [7]; Л. Й. Костенка [8], Л. А. Чуприни [9], О. М. Пашкова [10]. У роботах І. О. Давидової, Н. Б. Зінов'євої, Л. Я. Філіпової розглядаються бібліографічні системи та бази даних в умовах сучасного інформаційно-комп'ютерного середовища.

Проте попри велику увагу з боку науковців та дослідників до теми розвитку та функціонування бібліотек у віртуальному просторі, ними, в основному, розглянуто теоретичні та технічні аспекти проблеми. Саме тому стаття присвячена практичному дослідженню веб-сайтів провідних бібліотек світу, закономірностям їх розвитку та подальшого вдосконалення.

Дослідження інноваційних методів реалізації інформаційного потенціалу бібліотек, серед яких одне з провідних місць належить процесу вдосконалення спеціалізованих інтернет-сайтів з метою підвищення ефективності обслуговування користувачів бібліотечних ресурсів, набуває все більшого значення. Адже Інтернет як один із провідних сучасних каналів комунікації забезпечує, по-перше, високі темпи циркуляції інформаційних потоків; по-друге, діє перманентно і в режимі реального часу, що має особливе значення в умовах безпрецедентно швидкого в історії людства старіння інформації; по-третє, практично не обмежує об'єм інформації, що передається, і форму її надання (відео, аудіо, текст, графіка, будь-яка комбінація перерахованих елементів) і, нарешті, інформація залишається та може нагромаджуватися в генеральному сховищі інформації в значних обсягах. Прагнення до ефективного використання інформаційного потенціалу бібліотек, їх «підключення» до інформаційної мережі світової комунікації, необхідність розширення спектра віртуальних бібліотечних послуг вимагають наразі присутності бібліотек в інтернет-просторі.

Веб-сайт як інтерактивне представництво в мережі Інтернет, віртуальне обличчя бібліотеки, плацдарм для репрезентації її можливостей, інформаційного потенціалу та змісту послуг, має слугувати здійсненню таких функцій: представницька, інформаційна, комунікаційна, навігаційна, коригуюча, функція дослідження соціальної структури користувачів.

Представницька функція, або функція позиціонування, представляє собою презентацію успішного функціонування бібліотеки в умовах інтенсифікації інформаційних потоків. У межах даної функції у віртуальному просторі презентується науковий, освітній, інтелектуальний, соціальний потенціал бібліотечної установи, відбувається ознайомлення фахівців і широкої громадськості з напрямками її діяльності. Від ефективності представницької функції значною мірою залежить ступінь включення бібліотечної установи в активну всебічну суспільну діяльність.

Інформаційна функція, за словами І. Моргенштерна, є головною функцією сучасної бібліотеки (збирати, організовувати, доводити до населення інформацію, відображену в книгах та інших документах бібліотечного зберігання, каталогах і картотеках) [11].

Починаючи з розміщення на сайті оголошення про режим роботи бібліотеки та її відділів, бібліотечних правил, каталогів, путівників, віртуальних виставок, інформації щодо нових надходжень тощо і закінчуючи презентацією змістовних інформаційно-аналітичних матеріалів, – все це елементи інформаційної функції, без яких бібліотечний сайт не може виконати свого головного призначення: забезпечити користувача потрібною йому інформацією.

Комунікаційна функція бібліотечного сайту полягає в забезпеченні можливості з'єднання документа з користувачем, передбачає надання потрібної інформації через реалізацію певних форм і засобів за допомогою електронних технологій.

Варто звернути увагу на діалектичний взаємозв'язок комунікаційної та інформаційної функції з **навігаційною**, яка базується на визначенні оптимальних шляхів пошуку та організації доступу до інформації. Її здійснення відбувається за допомогою різного роду пошукових систем. Ефективна реалізація навігаційної функції вимагає постійного моніторингу як інформаційних ресурсів, так і потреб користувачів.

Функція **вивчення соціальної структури користувачів** спрямована на дослідження інформаційних запитів різних категорій користувачів бібліотек з метою оптимізації процесу відбору суспільно затребуваної інформації серед всього постійно зростаючого інформаційного масиву.

Важливим фактором розвитку бібліотечних сайтів є постійний процес моніторингу їх ефективності та оптимізації, спрямованої, у першу чергу, на забезпечення користувачу максимальної зручності роботи, зниження часу, необхідного на пошук потрібної інформації, максимальне задоволен-

ня його інформаційних запитів. Виконанню цього завдання сприяє здійснення сайтом **коригуючої** функції, яка полягає в аналізі функціонування сайту та розробці пропозицій щодо внесення змін, спрямованих на підвищення його ефективності.

Аналізуючи інтерактивний зв'язок, формуючи і реалізуючи пропозиції на внесення змін в зміст, форму, систему роботи й інші аспекти функціонування інтернет-сайту, коригуюча функція стимулює його розвиток.

Серед чинників, що впливають на популярність ресурсу, дослідниками традиційно виділяється інформативність і корисність веб-ресурсу, його спрямованість на широку аудиторію, регулярність оновлення, зручність і простота навігації.

Досліджуючи ефективність функціонування бібліотечних сайтів, варто звернути увагу на перелік додаткових критеріїв, на які найчастіше звертають увагу користувачі.

Ці критерії можна розділити на декілька смислових груп:

Група 1. Зміст, інформативність сайту.

– наявність рядка бібліотечних новин, оголошень і звітів про заходи, що проводяться чи були проведені;

– доступ до електронних каталогів книжкових видань, періодичної преси (та іншої бібліографічної інформації залежно від наповнення фондів бібліотеки), а також до електронного фонду інформації з онлайн доступом;

– зв'язок сайту бібліотеки з сайтами бібліотек-партнерів, наявність перехресних посилань;

– наявність зворотного зв'язку: можливості поставити запитання і оперативно одержати відповідь професійного консультанта, наявність форуму, гостьової книги.

– актуальність інформації на сайті (тобто наявність на сайті нової інформації) і частота її поновлення.

Група 2. Доступність інформації із сайту.

– швидкість завантаження інформації, у тому числі флеш-, відео-, аудіо-роликів.

– коректне відображення сайту в найпопулярніших браузерях: IE, Mozilla Firefox, Opera. Доступність проглядання сайту при різній розподільній здатності екрана.

Група 3. Дизайн, зручність використання.

– зручність орієнтації на сторінках, переходу за гіперпосиланнями.

– зрозуміла структура сайту. Наявність меню і ефективною системи навігації на головній та будь-якій іншій сторінках, перехід по сторінках за 1–3 кроки.

– якість дизайну (кольорів фону, малюнків, гіперпосилань, розмір і вид шрифтів). Чи гармоніє дизайн сайту з корпоративним дизайном, якщо він є.

– наявність карти сайту, якщо є необхідність.

Наповнення сайту має містити максимум корисної інформації, але при цьому ресурс повинен бути вільним від зайвої реклами та декоративних елементів.

Актуальність розробки і створення ефективних інтернет-ресурсів вітчизняних бібліотек зумовлює необхідність вивчення позитивного світового досвіду функціонування сайтів провідних бібліотечних установ світу. У цьому контексті було здійснено порівняльний аналіз веб-сайтів бібліотеки Конгресу США, Національної парламентської бібліотеки Японії, Російської державної бібліотеки та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Бібліотека Конгресу США, одна з найбільших бібліотек світу. Є науковою бібліотекою Конгресу США, обслуговує урядові органи, дослідницькі установи, наукових працівників, приватні фірми і промислові компанії, школи.

Сайт Бібліотеки Конгресу США (www.loc.gov) – інформаційний ресурс з великим обсягом корисної та пізнавальної інформації. На головній сторінці сайту представлено широкий спектр рубрик, серед яких: про бібліотеку, колекції-шедеври (унікальні), новини бібліотеки, дослідження та відкриття, ресурси та програми, послуги. Сайт дає можливість дізнатися про місію та історію бібліотеки, її діяльність у сфері заохочення та сприяння розвитку творчого потенціалу, запровадження премій та нагород за значний внесок у розвиток гуманітарної сфери. Веб-сайт бібліотеки інформує своїх відвідувачів про цікаві можливості для тих, хто шукає роботу, стажування чи стипендії, а також про можливість роботи в бібліотеці в якості волонтера.

Варто відзначити зручність навігаційно-пошукової системи сайту. Адекватний розподіл інформації різного призначення на рубрики та підрозділи дає змогу швидко здійснювати пошук. Особливої уваги заслуговує те, що в режимі онлайн доступу можна ознайомитися з колекціями живопису, фотографій, історичних газет, звукозаписів, колекціями кіно- та телетворів, літератури та поезії, мап, рукописів, а також енциклопедичною інформацією з різноманітної тематики («пам'ять Америки», культура, фольклор, спорт, воєнна історія).

Привертає увагу розділ сайту «Уряд. Політика і Закон», що містить детальну інформацію про діяльність уряду та конгресу, судову систему, законодавчий процес, виборчу систему, інформацію про громадянські права, історичні законодавчі акти, інформацію про проблеми міжрасової дискримінації, історію політики США.

Зручною є рубрика «Спеціально для...» (Especially for), яка охоплює інтереси широкого кола користувачів, зокрема рубрика розбита на такі підрубрики, як: для дітей та сім'ї, для бібліотекарів, для видавців, дослідників, учителів. Таким чином, сайт робить ресурс затребуваним у перспективі, формує звичку користування фондами бібліотеки в різних вікових та соціальних групах.

Широкі можливості користувачам відкриває рубрика «Моя сторінка» (MyLOC). З її допомогою незареєстрований користувач може отримати доступ до колекцій, до інформації з підрубрики «Приховані скарби тижня» (This Week's Hidden Treasure), де представлена цікава інформація на різну тематику,

що поновлюється щотижнево, до інформації про виставки, що проходять у бібліотеці. Зареєстровані користувачі за допомогою MyLOC можуть на базі фондів бібліотеки створювати власні веб-колекції, брати участь у інтерактивній грі «Квест знань» (Play Knowledge Quest), переможець якої може, навіть, розраховувати на приз.

MyLOC діє за принципом соціальної мережі, в основі її функціонування покладено принцип інтерактивного використання наявної інформації. Прагнення наповнити сторінку спонукає її автора до більш ретельного вивчення фондів, сприяє не просто його ознайомленню з інформацією, а, власне, її засвоєнню, тобто підвищує ефективність інформаційної дії. Отже, впровадження цієї форми комунікації є надзвичайно перспективним.

Вартою уваги є також рубрика «Віртуальний тур» (Virtual Tour), що дає можливість в онлайн «пройтись» залами Бібліотеки Конгресу та ознайомитися з історією її заснування.

На сайті Бібліотеки Конгресу США представлено широкий спектр дистантних послуг, таких як: запитай бібліотекаря (Ask a Librarian); доступ до електронних каталогів (Cataloging Services); послуги щодо отримання копій матеріалів та онлайн доступу до них (Duplication Services); міжбібліотечний абонемент (Interlibrary Loan); **відбір і випуск надрукованих шрифтом Браєля і в записі на електронних носіях повнотекстових книг і журналів з різних галузей знань, культури і мистецтва, художньої літератури, що вже протягом майже 70 років здійснюється Національною бібліотечною службою для сліпих та інших людей з обмеженими фізичними можливостями (National Library Service for Blind and Physically Handicapped).** Ці матеріали розповсюджуються безкоштовно разом з устаткуванням для прослуховування «книг, що розмовляють», мережею регіональних і місцевих бібліотек, які видають їх у тимчасове користування своїм читачам. Національна бібліотечна служба постійно удосконалює обслуговування людей з обмеженими фізичними можливостями. На сьогодні її головна увага приділяється проблемі електронних «книг, що розмовляють», для сліпих. Як й інші великі підрозділи бібліотеки, ця служба має свій спеціальний веб-сайт.

Головна сторінка сайту бібліотеки також дає можливість ознайомитися з популярними веб-трансляціями колекцій (пропонується переглянути та прослухати невелику лекцію із запропонованої теми). Крім того, головна сторінка містить гіперпосилання на такі соціальні мережі як Facebook, Twitter, Flickr та YouTube, на яких є сторінка Бібліотеки Конгресу. Також сайт дає можливість скористатися сервісом електронного бронювання турів та екскурсій по бібліотеці.

Варто також звернути увагу на наявність на сайті бібліотечного магазину, який має великий асортимент та дає можливість придбати книги, документи, календарі, карти, журнали, канцтовари з зображенням та логотипом бібліоте-

ки, ігри, головоломки, подарункові сертифікати, ювелірні вироби, музику і відео, офісне приладдя, плакати, гравюри, фотографії та ін.

Підсумовуючи варто відзначити, що сайт Бібліотеки Конгресу є надзвичайно інформативним, легким у користуванні, охоплює широке коло користувачів (від наймолодших до користувачів з обмеженими можливостями), графічні об'єкти полегшують навігацію по сайту, цікавими є веб-трансляції. Примітно, що навіть без реєстрації є онлайн доступ до великого масиву колекцій та іншої інформації, розташованої на сайті.

Розвиненим і зручним у користуванні є також сайт Національної парламентської бібліотеки Японії (<http://www.ndl.go.jp>), яка є єдиною Національною бібліотекою в країні. Бібліотека має 28 філіалів, серед яких міжнародна дитяча бібліотека, бібліотека літератури Азії і 26 бібліотек різних міністерств. Бібліотека містить практично всі видання, що збереглися, з тих, що коли-небудь видавалися в Японії, а також величезний фонд книг іноземними мовами.

Вісім спеціальних колекцій бібліотеки вважаються найважливішими: сучасна політична і конституційна історія; матеріали про післявоєнну окупацію Японії; закони і законопроекти; наука і технології; карти; музика; іноземні книги про Японію; рідкісні і стародавні видання.

Електронний каталог Національної парламентської бібліотеки Японії містить бібліографічні записи на 90 % документів, що зберігаються у фондах бібліотеки. НДІ інформатики здійснює корпоративну каталогізацію спільно з 1 тис. університетських та інших спеціальних бібліотек, надаючи при цьому особливу увагу науковій і спеціальній літературі.

З метою формування електронної бібліотеки було оцифровано 143 тис. документів епохи Мейя (1868–1912 рр.). Тексти доступні користувачам, як у межах локальної мережі, так і в мережі Інтернет. Також планується оцифрування 90 тис. документів першої половини XIX ст.

Дедалі активніше розвивається сайт бібліотеки англійською та японською мовами, на сайт викладаються такі документи, як загальний каталог бібліотеки, 60 тис. сучасних книг, 37 тис. стародавніх, протоколи засідань парламенту Японії. На головній сторінці інтернет-сайту Національної парламентської бібліотеки Японії розташоване меню, яке дає можливість скористатися понад 15-ма рубриками, зокрема такими, як онлайн каталоги (Online Catalogs), електронна бібліотека (Electronic Library), онлайн галерея (Online Gallery), публікації (Publications), рубрика «Для бібліотекарів» (For librarians), рядок новин (News), події (Events), інформація про послуги для парламенту (Information of services for diet) та ін.

Національна парламентська бібліотека забезпечує доступ через свій сайт до онлайн послуг на трьох об'єктах: Токіо (Tokyo Main Library – головна бібліотека), Кансай-кан (Kansai-kan of the National Diet Library), Міжнародна бібліотека дитячої літератури (International Library of Children's Literature).

Національна цифрова бібліотека також пропонує широкий спектр послуг для віддалених користувачів, як то інтерактивні запити ксерокопіювання (photoduplication). Зареєстровані користувачі мають змогу користуватися послугами бібліотеки в більш зручні способи: копіювальні послуги поштою (можна зробити запит послуг копіювання через Інтернет і одержати копії поштою), спрощеною процедурою доступу до окремої категорії інформації та ін.

Сайт також надає доступ до дитячого веб-сайту (KidsWebsite), веб-архіву (Web Archiving), цифрової бібліотеки ери Мейдзі (Digital Library from the Meiji Era), повнотекстових баз даних засідань парламенту (Full-text Database System for the Minutes of the Diet), переліку інтернет-послуг (List of Online Services), аудіо файлів, онлайн-галерей (Online Gallery) та виставок.

Варто відзначити великий обсяг дистантних послуг, доступ до яких надає веб-сайт бібліотеки. Так, дистанційно можна ознайомитися з інформацією про роботу парламенту (повнотекстові бази даних роботи сесії парламенту з першої сесії (травень, 1947); каталогом бази даних японських законів та правових норм (база даних містить інформацію про оголошення дати в «Офіційному віснику», поправки, відміни законів, розпоряджень і ухвал з 1886 р.); каталогом Database законів і правил на початку ери Мейдзі Японія (ця база даних містить інформацію про закони, накази і розпорядження, обнародовані в період між 1867 і 1886 рр.); парламентськими документами та офіційними публікаціями японських й іноземних держав (на цій сторінці представлені основні принципи парламентських документів і офіційних публікацій, у тому числі парламентських документів, офіційних бюлетенів, статуту, публікації урядових установ Японії та інших країн, документів міжнародних організацій. Посилання на електронні версії також доступні).

Привертає увагу доступ до **рубрики «Матеріали для законодавчих досліджень»** (Materials for Legislative Research), де розміщені довідкові матеріали для національних політичних дискусій, зокрема Reference (щомісячне видання, що містить компетентні статті з ключових моментів питань національної політики й інформацію іноземних держав); Research and Information -ISSUE BRIEF (невеликі буклети з історії, національно-політичних проблем, що викликають серйозне зацікавлення); Foreign Legislation (щоквартальне видання, що проводить опис тенденцій законодавства інших країн й переклад іноземних законів японською мовою); Research Materials Series (дослідження доповідей і інформації з конкретних тем). Впровадження такої рубрики сприяє соціалізації користувачів, підвищенню політико-правової культури, впливає на виховання поваги до традицій, патріотизму тощо.

Варто відзначити зручність пошукової системи сайту бібліотеки, яка дає змогу здійснювати інтегрований пошук бібліографічних даних і цифрових архівів префектури бібліотек, архівів, музеїв, інститутів, академічних установ. Також більш широкому використанню інформації фондів бібліотеки сприяє організація пошуку книг, що каталогізовані після 1986 р., різними мовами –

китайською, корейською, монгольською, індонезійською, в'єтнамською, тайською, хінді, санскрит, урду, персидською, арабською і турецькою та всіх періодичних видань і газет китайською та корейською мовами. Такі розширені можливості пошуку збільшують коло користувачів сайту та популяризують його серед представників інших країн.

Як і в Бібліотеці Конгресу США, значна увага приділяється задоволенню інформаційних запитів людей з особливими потребами. Так, через веб-сайт бібліотеки також можна отримати доступ до Національного зведеного каталогу книг, записаних шрифтом Брайля, що дає можливість людям з обмеженими можливостями користуватися інформаційним потенціалом бібліотеки.

Збільшенню використання фондів бібліотеки сприяє також можливість доступу до її ресурсів через мобільну версію веб-порталу шляхом завантаження останньої на свій телефон, що на сьогодні є доволі актуальним.

У цілому сайт Національної парламентської бібліотеки Японії є надзвичайно інформативним, зручним у навігації, надає доступ до широкого переліку дистантних послуг, забезпечує доступ до інформації людей з обмеженими фізичними можливостями, активно розвивається та впроваджує новітні технології. Для кращого представлення бібліотеки у віртуальному просторі використовується мобільна версія сайту. Проте варто зауважити, що хоч сайт і є двомовним (японська та англійська мови), але більшість інформаційних ресурсів надається тільки японською мовою, що певною мірою обмежує доступ до інформації користувачам, які нею не володіють. У цьому контексті більш функціональним є сайт Бібліотеки Конгресу США, на якому вербальна інформація, по змозі, супроводжується візуальною, так що навіть за відсутності необхідних мовних навичок ресурсом можна користуватись (наприклад, переглядати відео, слухати аудіо тощо).

Що стосується сайту Російської державної бібліотеки (www.rsl.ru), то на головній його сторінці розташоване меню сайту, яке складається з-понад 10 рубрик, зокрема таких як віртуальна довідкова служба, інформація читачам, послуги, фонди, проекти та ін. Через сайт бібліотеки можна ознайомитися з відомостями про бібліотеку – її структурою і підрозділами, документами РДБ, що регламентують роботу бібліотеки, правилами користування бібліотекою, наданнями послуг та ін. Крім того, є можливість ознайомитися зі щомісячними підбірками публікацій про РДБ в ЗМІ та контактною інформацією.

Рубрика «Читателям» дає змогу отримати інформацію про режим роботи бібліотеки, правила запису, читальні зали, а також надає відповіді на питання: як записатися в бібліотеку, де шукати потрібну книгу, хто може допомогти в підборі потрібної літератури та ін. «Відкривши» рубрику «Фонди», отримуємо вичерпну інформацію про всі наявні фонди бібліотеки та доступ до електронної бібліотеки. Також сайт надає доступ до електронного каталогу та відомості про інші наявні в бібліотеці каталоги та їх місцезнаходження.

Варто відзначити, що рубрика «Проекти» надає можливість отримати інформацію про проекти, які розроблені за участю РДБ. Особливий інтерес викликають проекти, що надаються в онлайн доступі. Зокрема, цікавим є інтернет-музей гравюри Printsmuseum.ru – перший у країні проект такого роду, присвячений російській і радянській друкованій графіці кінця XIX – початку XX ст. Він складається з декількох розділів, які представляють різні техніки (офорт, ксилографія, ліногравюра та ін.). У кожному з них міститься необхідний для знання предмета набір інформації – статті про художників, коментарі до виконання окремих робіт, словник термінів, бібліографія.

На сайті також представлений спільний проект літературного музею і Російської державної бібліотеки ««Русское литературное наследие on-line». У рамках проекту створено зведений електронний каталог, доступний через пошукову систему порталу, що надає інтегрований доступ до каталогу особистої бібліотеки Л. М. Толстого, яка зберігається в Державному меморіальному і природному заповіднику «Музей-садиба Л. М. Толстого “Ясная Поляна”», а також до всіх бібліографічних записів і вибірково оцифрованих ресурсів Російської державної бібліотеки, що мають відношення до Л. М. Толстого.

Інформативним є проект «Державні символи Росії: Історія і реальність».

Проект містить матеріали з історії та щодо сучасних державних символів Росії: зображення прапорів і гербів, історичних діячів, дореволюційні книги й інші унікальні матеріали в електронному вигляді з фондів РДБ, державна і патріотична музика. Колекція відкрита для всіх бажаючих.

Корисним видається виокремлення рубрики «Електронні ресурси», переходячи до якої є можливість отримати інформацію щодо електронного каталогу, електронної бібліотеки, віддалених мережових ресурсів, бібліографічних видань, баз даних «Інформкультура», зовнішніх ресурсів. Зручним є гіперпосилання для швидкого переходу безпосередньо до електронної бібліотеки, електронного каталогу, зовнішніх ресурсів. Крім того, головна сторінка містить рядок бібліотечних новин та гіперпосилання на соціальні мережі Blogspot, vkontakte, livejournal, Facebook, Twitter, Flickr, на яких міститься сторінка РДБ. Зручним для користувача є гіперпосилання на рубрики «Как пройти в библиотеку» та «Электронная библиотека сама придет к вам!», які привертають увагу користувача сайту з першої хвилини його відвідування.

Варто також відзначити зручність розташування рубрик на сторінці, наявність графічних об'єктів, які не тільки роблять сторінку більш привабливою, а й полегшують сприйняття інформації.

Зручною і доступною для користувача є пошукова система, яка поділяється на просту, розширену та пошук для професіоналів, також можна скористатися додатковими опціями.

Російська державна бібліотека через свій сайт надає широкий спектр дистанційних послуг, як платних, так і безкоштовних. Безкоштовно надаються

такі послуги як: «Електронне замовлення» документів з фонду РДБ, віртуальна довідкова служба, надання доступу до віддалених мережевих ресурсів, надання інформації про наявність у фондах РДБ конкретного документа (телефоном, ел. поштою), продовження терміну користування документами в читальних залах (онлайн, по телефоном).

Серед платних послуг, які дистанційно надає Російська державна бібліотека: попереднє замовлення телефоном документів з центрального основного фонду, попереднє замовлення телефоном та електронною поштою документів з фонду відділу мікроформ, обслуговування зовнішніх користувачів РДБ з виготовлення копій з фондів РДБ [які можна отримати у цифровій (на електронних носіях) та паперовій (ксерокопії) формах через сервер, поштою або безпосередньо в РДБ], перевірка текстів на плагіат, організація екскурсій Російською державною бібліотекою: оглядової, Будинком Пашкова та Музеєм книги (замовлення телефоном).

Загалом сайт РДБ є зручним у навігації, з привабливим інтерфейсом, інформативно наповненим, надає доступ до широкого спектра послуг та інформаційних ресурсів. Сайт дає можливість отримати інформацію про події, що вже відбулися в бібліотеці, та ті, що ще відбудуться, ознайомитись онлайн з колекціями, що представлені на сайті, отримати широкий спектр дистантних послуг, як платних, так і безкоштовних.

До найбільших національних бібліотек світу **належить Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського** – найбільша бібліотека України, головний науково-інформаційний центр держави.

Обсяг фондів – близько 15 млн одиниць зберігання. Це унікальне зібрання джерел інформації, що містить книги, журнали, продовжувані видання, карти, ноти, образотворчі матеріали, рукописи, стародруки, газети, документи на нетрадиційних носіях інформації. Бібліотека має найповніше в державі зібрання пам'яток слов'янської писемності та рукописних книг, архіви та книжкові колекції видатних діячів української й світової науки та культури.

Портал Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (www.nbuv.gov.ua) щодня відвідують до 40–50 тис. користувачів. Кількість користувачів порталу збільшується експоненціально на 30–50 % на рік (якщо у 2004 р. щодобово сайт відвідували 2,3 тис., то в грудні 2010 р. – понад 50 тис.). Має місце тенденція до збільшення попиту на повнотекстові ресурси. Найпопулярнішим є депозитарій електронних копій наукової періодики України – до нього звертаються 80 % користувачів, яким щодоби надається понад 300 тис. статей [9].

Головна сторінка веб-сайту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського дає можливість своїм користувачам отримати доступ до таких інформаційних ресурсів бібліотеки, як система каталогів і картотек, наукова періодика України, електронний фонд, передплачені ресурси, Національна юридична бібліотека, реферативна база даних, Фонд Прези-

дентів України, наукові біографії вчених, аналітичні матеріали СІАЗ, наукові установи, бібліотечні новини, про бібліотеку.

Також сайт бібліотеки надає доступ до науково-інформаційних ресурсів Інтернету: пошукових систем, бібліотек України, національних бібліотек, електронних бібліотек, органів державної влади, національних університетів, енциклопедій, словників, газет та інтернет-видань.

Рубрика «електронний фонд» дає можливість отримати доступ до широкого спектра тематичних та видових зібрань публікацій, серед яких електронна бібліотека авторефератів дисертацій (55 тис. текстів авторефератів дисертацій, захищених в Україні з 1998 р.); пам'ять України в об'єктах національного надбання (оцифровані документальні пам'ятки з історико-культурних фондів); Українська класика, рукописи, стародруки («Київські глаголичні листки», «Львівський Апостол», «Пересопницьке Євангеліє»; твори Тараса Шевченка, Івана Франка та ін.); нормативні акти України в бібліотечній і суміжних галузях [Закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств і відомств]; міжнародна інформація (статистичні дані про країни, міста, населення; публікації про тероризм); комп'ютерні технології в бібліотеці (операційні системи, офісні пакети, системи автоматизації бібліотек), мережеві технології]. Підрубрика «фотогалереї, презентації» дають змогу в онлайн доступі ознайомитися з фотоматеріалами з різної тематики, серед яких «Україна» (фото та інформація про історію, культуру, науку та техніку України); «Бібліотека» (фотогалерея бібліотеки імені В. І. Вернадського, основної будівлі, читальних залів, раритетів); «будинки національних бібліотек» (фотогалерея світових національних бібліотек); «Україна: наука, техніка, освіта» (фотогалерея досягнень українських науковців).

Так само, як і на сайтах Бібліотеки Конгресу США та Національної парламентської бібліотеки Японії, сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського надає доступ до матеріалів з найбільш актуальних суспільних проблем, знайомить користувача з історичним та культурним розвитком держави.

Доступ до матеріалів, які орієнтовані на задоволення інформаційно-аналітичних потреб органів державної влади всіх рівнів, громадських організацій, економічних структур, наукових працівників та користувачів, які цікавляться суспільствознавчою тематикою, надається на сайті НБУВ у рубриці «Аналітичні матеріали СІАЗ». Так, зокрема, рубрика дає можливість ознайомитися з такими матеріалами як «Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського»; бюлетень оперативної інформації електронних видань «Резонанс»; інформаційно-аналітичний журнал «Україна: події, факти, коментарі», що присвячений висвітленню та аналізу найактуальніших подій суспільного життя в економічній, політичній та соціальних сферах, проблемам ефективності державотворчо-

го процесу в Україні; реферативний бюлетень матеріалів ЗМІ «Шляхи розвитку української науки», в якому висвітлюються проблеми підвищення ефективності наукової діяльності та реформування української науки, подається інформація про здобутки вітчизняної науки та висвітлюється досвід розвитку наукових досліджень за кордоном; експертно-аналітичним висновком «Проблеми зайнятості населення», в якому висвітлюються питання працевлаштування населення, ринку праці та діяльності Державної служби зайнятості.

Рубрика «Аналітичні матеріали СІАЗ» також дає можливість обговорення в режимі онлайн представлених на сайті матеріалів з актуальних тем на платформі livejournal. Наприклад, використовуючи інтерактивні технології, максимально враховуючи суспільні та індивідуальні потреби і запити, на сайті відкрито форум з обговорення проблем інформаційного суверенітету та інших суспільно значущих тематик, яке спричинило жваві коментарі і численні відгуки з даної проблеми.

Впровадження методів інтерактивного обговорення важливих проблем сучасного розвитку України сприяє соціалізації користувачів, підвищенню їхньої політико-правової свідомості, вихованню поваги до традицій, патріотизму тощо.

З метою вивчення попиту на продукцію служби її співробітниками проводяться дослідження активності користувачів інтернет-сторінки СІАЗ. Так виявилось, що в травні 2009 р. протягом місяця ресурс відвідали майже 30 тис. користувачів, усього скачано близько 28 тис. файлів, щодоби – від 6 до 8 тис. файлів. Найбільшою популярністю користуються випуски «Україна: події, факти, коментарі», «Резонанс», «Шляхи розвитку української науки», «Євро-2012 у відгуках ЗМІ» [9].

У структурі НБУВ діє також Національна юридична бібліотека, до матеріалів якої є доступ через сайт НБУВ. Онлайн можна ознайомитися з науковою юридичною періодикою України (80 журналів і збірників наукових праць з проблем держави і права та юридичних наук); ознайомитися з консультативними матеріалами з питань дотримання прав людини, підприємницької діяльності та ін. Зокрема, надзвичайно актуальним є доступ до повнотекстової версії бюлетеня оперативних матеріалів на базі аналізу правової електронної інформації «Громадська думка про правотворення». Бюлетень містить новини законотворчого процесу та коментарі вітчизняних та зарубіжних експертів з актуальних правових подій. Крім того, надаються аналітичні матеріали та матеріали щодо вивчення зарубіжного досвіду розв'язання правових проблем.

Також на сайті представлені інтернет-путівник по юридичних ресурсах України; 70 дайджестів офіційних матеріалів і публікацій у періодичних виданнях (2009–2011), щодо питань конституційного правосуддя в країнах СНД і Балтії та багато інших матеріалів з юридичної тематики.

Варто відмітити зручність пошукової системи «Web IPБІС», яка надає розширені можливості навігації по сайту та доступ до рубрик «Запитай бібліотекаря», «Юридичні інформаційні ресурси», «Електронні ресурси», «Інформаційно-бібліографічний сервіс».

Підсумовуючи, зазначимо, що сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського активно розвивається, доповнюється інформаційними ресурсами та впроваджує новітні технології, є зрозумілим для користувача та зі зручною пошуковою системою, зосереджує в собі великий масив різносторонньої інформації, надає онлайн доступ до великої кількості фотогалерей, виставок, оцифрованих документальних пам'яток.

Привертає позитивну увагу, що сайт НБУВ перебуває у процесі постійного розвитку, доповнюється новою інформацією та новими дистантними послугами, впроваджує сучасні технології.

Орієнтуючись на досвід світових бібліотек, у перспективі доцільним видається вдосконалення інтерфейсу НБУВ, а саме збільшення візуальної інформації, що супроводжує рубрики та підрубрики сайту.

З метою охоплення більш широкої аудиторії варто впровадити на сайті тематичні розділи, як-то для дітей, родини (наприклад, журнали, література з педагогіки, виховання, психології, медицини), для бібліотечних працівників (наприклад, щорічні конференційні матеріали). За прикладом Бібліотеки Конгресу затребуваною стала б рубрика для науковців, дослідників, викладачів, студентів, відвідувачів. Розширенню можливостей для використання бібліотечних фондів сприятиме функціонування рубрики за типом MyLOC тощо.

Реагуючи на світовий досвід, інформаційні запити сьогодення та забезпечення безперешкодного доступу до інформації всіх верств населення, варто розглянути можливість надання онлайн доступу до бібліотечних ресурсів категорії громадян з особливими потребами.

У перспективі доцільно за прикладом парламентської бібліотеки Японії впровадити доступ до сайту за допомогою мобільної версії.

Детально розглянувши сайти провідних бібліотек світу треба відмітити їх певну схожість у розвитку, наданні послуг та структурі. Так, усі досліджувані веб-портали надають доступ до електронних каталогів, фондів, реферативних баз даних, колекцій, виставок, фото та аудіо ресурсів. Усі сайти дають змогу ознайомитися з історією бібліотеки та стрічкою новин, скористатися пошуковою системою, яка у всіх порталів є досить зручною та багаторівневою, скористатися послугою зворотного зв'язку. Усі опрацьовані сайти мають чати, форуми або відображення в соціальних мережах. У зв'язку з активним розвитком новітніх технологій та віртуального простору досліджувані бібліотеки через свої сайти намагаються надавати дедалі більше онлайн послуг та доступів.

Слід зазначити, що на сьогодні бібліотечний сайт представляє безпосередньо не тільки бібліотеку у віртуальному просторі, а й державу в цілому, надаючи достовірну інформацію про її історію, культуру та сучасний стан розвит-

ку. Сучасні веб-сайти бібліотек напряму сприяють глобальній інформатизації суспільства, беручи участь у його основних процесах: забезпечують доступ до національних інформаційних ресурсів, формують інформаційну свідомість і підвищують рівень інформованості суспільства [12, с. 101].

Список використаних джерел

1. *Берестова Т. Ф.* Библиотека как элемент информационного пространства [Электронный ресурс] / Т. Ф. Берестова // Библиотечное дело. – 2004. – № 6. – С. 43–51. – Режим доступа: http://www.library.ru/1/kb/articles/article.php?a_uid=140. – Загл. с экрана.
2. *Лаврик О. Л.* Традиционные библиотечные системы и Интернет: стратегические направления развития [Электронный ресурс] / О. Л. Лаврик, Т. В. Дергилева // Моск. гос. ун-т культуры и искусств – Библиотечное дело – 2001: российские библиотеки в мировом информационном и интеллектуальном пространстве : материалы 6-й Междунар. науч. конф., Москва 26–27 апр. 2001 г. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/articles/msuk/2001/6s/s6_p32.html. – Загл. с экрана.
3. *Мотульский Р. С.* В стране цветущей сакуры: Путевые заметки / Р. С. Мотульский // Библиотека: массовый профессиональный иллюстрированный журнал. – М. : Либерия. – 2008. – № 1. – С. 68–73.
4. *Столяров Ю. Н.* Развитие электронного фондоведения [Электронный ресурс] / Ю. Н. Столяров // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : тр. 12-й Междунар. конф. «Крым-2005». – М., 2005. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM). – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2005/59.pdf>. – Загл. с экрана.
5. *Шрайберг Я. Л.* Библиотеки и информационные технологии: десять лет спустя [Электронный ресурс] / Я. Л. Шрайберг // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: тр. 10-й юбил. Междунар. конф. «Крым-2003». – М. : ГПНТБ России, 2003. – Т. 1 – С. 9–11. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2003/tom1/plen/Doc2.HTM>. – Загл. с экрана.
6. *Чекмарьев А. О.* Национальная система электронных библиотек [Электронный ресурс] / А. О. Чекмарьев, Л. Й. Костенко, Т. П. Павлуша // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1998. – 52 с. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/books/19/98caoseb.html>. – Назва з екрана.
7. Мережні інформаційні ресурси Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьев // НТІ. – 2000. – № 3. – С. 41–44. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2000/00klinbv.html>. – Назва з екрана.

9. *Чуприна Л. А.* Електронні розрахунки за платні послуги бібліотечного сайту в контексті маркетингової стратегії / Л. А. Чуприна, А. О. Чекмарєв // Україна: події, факти, коментарі. – 2011. – № 8.

10. *Пашков О. М.* Бібліотеки та Інтернет: надання віддаленого доступу до інформації у США / О. М. Пашков // Бібл. планета. – 2001. – № 2. – С. 27.

11. *Моргенштерн И. Г.* Інформаційне суспільство: учеб. посібник / И. Г. Моргенштерн. – Челябінськ, 1996. – С. 3.

12. *Петрашук О.* Інформаційна функція бібліотек у системі сучасних та прикладних бібліотечних функцій / О. Петрашук // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2007. – № 18. – С. 226.

До уваги держслужбовця

Т. Добко, заввідділу НБУВ

Л. Мацкевич, завсектору НБУВ

Фінансова криза в Україні

Бібліографія 2008–2010 рр. (Закінчення)

Статті з журналів, наукових збірників, аналітичні матеріали

1. Лапко О. С. Подолання фінансової кризи через державне регулювання : світовий досвід та уроки для України / О. С. Лапко // Наук. зап. / Нац. ун-т «Острозька академія». – 2009. – Вип. 2. – С. 413–425. – (Серія «Економіка»). – Бібліогр.: 5 назв.

Ж69992/Ек.

2. Лобозинська С. М. Роль держави у зміцненні безпеки функціонування банківської системи в умовах кризової ситуації / С. М. Лобозинська // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. – 2009. – Вип. 2. – С. 307–313. – (Серія «Економіка»).

Ж70364

3. Ляшенко Ю. І. Диференціація ставок податку на додану вартість в Україні в умовах світової фінансової кризи / Ю. І. Ляшенко, Р. І. Кулик // Наук. вісн. Нац. ун-ту держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2009. – № 1 (44). – С. 107–111.

Ж70599

4. Макаренко С. В. Бюджетний дефіцит в умовах світової фінансової кризи / С. В. Макаренко // Економіка та держава. – 2010. – № 10. – С. 72–74.
Ж24261

5. Максименко І. А. Діяльність суб'єктів національного підприємництва в умовах фінансової кризи / І. А. Максименко // Економіка та держава. – 2009. – № 7. – С. 18–20.
Ж24261

6. Марущак М. В. Основні проблеми та механізми управління банківською ліквідністю в умовах світової фінансової кризи / М. В. Марущак // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: наук. зб. / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 5. – Т. 2. – С. 244–249.
Ж73076

7. Марцин В. С. Роль держави у формуванні сприятливої фінансово-кредитної політики в умовах економічної кризи / В. С. Марцин // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 4. – С. 18–22.
Ж14708

8. Медведєв Ю. Б. Підвищення ефективності виконання бюджетних програм в умовах економічної кризи / Ю. Б. Медведєв, С. М. Чимишенко, О. М. Чистик // Економічний простір : зб. наук. пр. / Придніпр. наук.-освіт. ін-т інновац. технологій у буд-ві. – Д., 2009. – № 25. – С. 54–62.
Ж73447

9. Мельник С. І. Економічна безпека банків в умовах фінансової кризи / С. І. Мельник // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. – 2009. – Вип. 2. – С. 278–287. – (Серія «Економіка»)
Ж70364

10. Михайлов Ю. Економічна криза в Україні: ВСЕ ЩЕ ПОПЕРЕДУ / Юрій Михайлов // Пропозиція. – 2009. – № 1. – С. 6–11.
Ж14705

11. Михайловська О. В. Світова фінансова криза: роль транснаціональних корпорацій / О. В. Михайловська // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 93–103.
Ж14849

12. Мищенко С. В. Влияние финансовых кризисов на необходимость совершенствования инструментария денежно-кредитной политики / С. В. Мищен-

ко // Вісн. соц.-екон. дослідж. / Одес. держ. екон. ун-т. – 2009. – Вип. 35. – С. 71–76.

Ж69469

13. Міщенко В. Інституційні засади державної підтримки банківського сектору в період кризи / Володимир Міщенко, Світлана Шульга // Вісн. Нац. банку України. – 2009. – № 8. – С. 12–21.

Ж14806

14. Міщенко В. Шляхи подолання фінансово-економічної кризи в Україні / Володимир Міщенко // Вісн. Нац. банку України. – 2009. – № 2. – С. 3–7.

Ж14806

15. Міщенко С. В. Проблеми стабілізації грошового обігу в умовах кризи / С. В. Міщенко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція. – 2009. – Вип. 2(76). – С. 316–323.

Ж69299

16. Міщенко В. І. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи / В. І. Міщенко, Р. С. Лисенко // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 50–57.

Варіанти подолання фінансової кризи в Україні та місце грошово-кредитної політики.

Ж14849

17. Науменкова С. Проблеми підтримки фінансового сектору в умовах світової кризи / Світлана Науменкова // Вісн. Нац. банку України. – 2009. – № 6. – С. 12–18.

Ж14806

18. Нечепуренко О. С. Проблеми українських банків в умовах глобальної фінансової кризи / О. С. Нечепуренко // Наук. зап. ; Нац. ун-т «Острозька академія». – 2009. – Вип. 12. – С. 267–275. – (Серія «Економіка»). – Бібліогр.: 5 назв.

Ж69992/Ек.

19. Нижегородцев Р. М. Трансформація банківських систем и перспективи вихода из кризисна / Р. М. Нижегородцев // Економіка та держава. – 2010. – № 12. – С. 170–171.

Ж24261

20. Нікітіна Л. Л. Механізм розподілу видатків держави як важливий інструмент боротьби зі світовою фінансовою кризою / Л. Л. Нікітіна // Екон. простір : зб. наук. пр. / Придніпр. держ. акад. буд-ва та архіт., Придніпр. наук.-освіт. ін-т інновац. технологій в буд-ві. – Д., 2009. – № 25. – С. 90–96. – Бібліогр.: 4 назви.

Ж73447

21. Нікітішин А. О. Адміністрування податків в умовах фінансово-економічної кризи / А. О. Нікітішин // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 38–45.

Ж14849

22. Норенко И. И. Механизм финансовой стабилизации предприятия в условиях финансового кризиса / И. И. Норенко // Економіка : пробл. теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – 2009. – Вип. 253. – Т. 5. – С. 1218–1222. – Бібліогр.: 3 назви.

Ж70425

23. Озарина О. В. Последствия мирового финансового кризиса и внешние заимствования Украины / О. В. Озарина // Прометей. – 2009. – № 2. – С. 26–30. – Бібліогр.: с. 30.

Ж70224

24. Олійник А. В. Світова фінансова криза та її вплив на розвиток банківської системи України у 2008 році / А. В. Олійник // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. – 2009. – № 2. – Т. 1. – С. 62–66. – Бібліогр.: 1 назва.

Ж69410

25. Пікус Р. В. Страхові ринки України й Росії в умовах фінансової кризи / Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 47–55 : табл.

Ж14849

26. Полякова Е. І. Нові концептуальні підходи до стабілізування роботи вугледобувних підприємств в період фінансової кризи / Е. І. Полякова, Ю. В. Загорій // Прометей. – 2009. – Вип. 1. – С. 124–128.

Ж70224

27. Попрозман О. І. Значення структури ресурсної бази банків в умовах кризи / О. І. Попрозман // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 6. – С. 164–167.

Ж69574

28. Процько О. В. Інструментарій ринку державних цінних паперів України в умовах розгортання фінансово-економічної кризи: особливості, проблеми, шляхи вдосконалення / О. В. Процько // Економіка та держава. – 2010. – № 12. – С. 184–187.

Ж24261

29. Рожкова К. І. Капіталізація банків України: кризові уроки та посткризові перспективи / К. І. Рожкова // Економіка та держава. – 2010. – № 12. – С. 188–190.

Ж24261

30. Рудницька О. М. Шляхи покращання фінансового стану українських підприємств / О. М. Рудницька, Я. Р. Біленська // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Логістика. – 2009. – № 649. – С. 132–137.

Ж29409/А

31. Семкова Л. В. Україна в процесах транснаціоналізації світової економіки в умовах фінансової кризи / Л. В. Семкова // Наук. зап. ; Нац. ун-т «Острозька академія». – 2009. – Вип. 12. – С. 411–418. – (Серія «Економіка»). – Бібліогр.: 5 назв.

Ж69992/Ек.

32. Скрипник А. В. Вплив непрямих податків на фінансовий стан підприємства в умовах фінансової кризи / А. В. Скрипник, К. П. Проскура // Наук. вісн. Нац. ун-ту держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2009. – № 1 (44). – С. 98–106.

Ж70599

33. Скрипник А. Основні аспекти і параметри оцінки ймовірності дефолту України в умовах фінансової кризи // Андрій Скрипник, Сергій Марченко // Вісн. Нац. банку України. – 2009. – № 3. – С. 10–19. – С. – Бібліогр. у підрядк. прим.

Ж14806

34. Слобода Л. Я. Класифікація ризиків поглиблення фінансової кризи та характеристика їхнього прояву в Україні / Л. Я. Слобода, Ю. В. Банах // Регіон. економіка. – 2009. – № 1. – С. 156–164. – Рез. рос., англ. – Бібліогр.: с. 163–164.

Ж15383

35. Смагін В. Л. Фінансова політика держави і розвиток фінансового ринку в Україні / В. Л. Смагін // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 154. – С. 65–68.

Ж16332

36. Собкевич О. В. Позиції та перспективи України на світовому ринку капіталу в умовах посилення фінансової кризи / О. В. Собкевич, В. Г. Савченко // Пробл. науки. – 2010. – № 2. – С. 43–51. – Бібліогр.: с. 51.

Ж15960

37. Солодовник О. А. Фінансовий моніторинг зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах фінансової кризи / О. А. Солодовник // Економіка : пробл. теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2009. – Вип. 247. – Т. 3. – С. 652–657. – Бібліогр.: 9 назв.

Ж70425

38. Степанко Т. О. Наслідки світової фінансово-економічної кризи для економіки України / Т. О. Степанко // Економіка в шк. України. – 2009. – № 6. – С. 38–42.

Ж25029

39. Столярчук Я. М. Глобальні фінансові дисбаланси та їх наслідки для світової фінансової стабільності / Я. М. Столярчук // Проблеми науки. – 2009. – № 7. – С. 49–50.

Ж15960

40. Супрун Н. В. Управління державним боргом в умовах фінансової кризи / Н. В. Супрун // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 5. – Т 2. – С. 73–81.

Ж73076

41. Турило А. А. Антикризова реструктуризація проблемної кредитної заборгованості : реалії сьогодення / А. А. Турило, Т. А. Черемісова // Економіка і регіон : наук. вісн. / Полтав. нац. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – 2010. – № 2(25). – С. 126–129.

Ж24790

42. Уманців Ю. М. Глобальні фінансові виклики: світовий досвід та українські реалії / Ю. М. Уманців // Фінанси України. – 2009. – № 1. – С. 73–85.

Проаналізовано основні причини виникнення світової фінансової кризи. З'ясовано чинники та визначено механізми поширення кризових явищ на фінансовому ринку.

Ж14849

43. Уманців Ю. Економіка України в координатах глобальних фінансових дисбалансів / Ю. Уманців, В. Ємець // Вісн. Нац. банку України. – 2009. – № 5. – С. 32–39.

Проаналізовано причини виникнення світової кризи та її вплив на вітчизняну фінансову сферу. Запропоновано заходи щодо виходу економіки з кризової ситуації і стабільності кредитно-банківської системи України.

Ж14806

44. Федоренко В. Г. Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи / В. Г. Федоренко // Економіка та держава. – 2009. – № 1. – С. 4–5.

Ж24261

45. Федосов В. М., Опарін В. М., Львовчкін С. В. Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку / В. М. Федосов, В. М. Опарін, С. В. Львовчкін // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 3–21.

Досліджено проблематику формування й розвитку в Україні інституційної фінансової інфраструктури в умовах світової фінансової кризи.

Ж14849

46. Хлебников А. А. Проблеми та шляхи розвитку банківської системи України в умовах світової фінансової кризи / А. А. Хлебников // Управління розвитком : зб. наук. пр. / Харк. нац. екон. ун-т. – 2009. – № 18. – С. 65–66. – Бібліогр.: 2 назви.

Ж71955

47. Хоменко О. І. Вплив світової валютно-фінансової кризи на економіку України / О. І. Хоменко, З. Г. Башманова // Вісн. Черніг. держ. технол. ун-ту. – 2009. – № 38. – С. 91–101. – (Серія «Екон. науки»). – Бібліогр.: 7 назв.

Ж69271

48. Хоружий Г. Соціально-психологічні аспекти фінансової кризи / Григорій Хоружий // Вісн. Нац. банку України. – 2009. – № 7. – С. 14–16.

Ж14806

49. Цофнас А. Ю. Аспекти понимания фінансового кризиса / А. Ю. Цофнас // Вопр. философии. – 2009. – № 11. – С. 53–61.
Ж13909

50. Чирков С. О. Дослідження процесів інвестиційного розвитку банківської системи України в умовах економічної кризи / С. О. Чирков // Зб. наук. пр. Черкас. держ. технолог. ун-ту. – Черкаси, 2009. – Вип. 22. – Ч. 2. – С. 106–109. – (Серія «Екон. науки»)
Ж70822

51. Чуб О. Банківські кризи : теоретичні та прикладні аспекти / О. Чуб // Вісн. Нац. банку України. – 2010. – № 3 (169). – С. 22–34. – Бібліогр.: 7 назв.
Ж14806

52. Шаблиста Л. М. Фінанси підприємств: витоки кризових явищ та роль держави в їх подоланні / Л. М. Шаблиста // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 4. – С. 53–67.
Ж23373

53. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання / Михайло Швайка // Банківська справа. – 2009. – № 6. – С. 3–10.
Ж14758

54. Шварц О. Регулювання ліквідності банківської системи України в період кризи / О. Шварц // Вісн. Нац. банку України. – 2010. – № 4 (170). – С. 56–61. – Бібліогр.: 6 назв.
Ж14806

55. Шелудько Н. М. Фінансові кризи на ринках, що розвиваються: теоретичні й емпіричні аспекти аналізу / Н. М. Шелудько, А. І. Шкляр // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 3–21.

Розглядаються підходи до визначення поняття і класифікації фінансових криз; висвітлено механізми реалізації системного ризику фінансової системи та відмінності між ситуаціями загальної нестабільності й масштабними системами фінансовими кризами.

Ж14849

56. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України / І. О. Луніна, В. В. Баліцька, О. В. Короткевич, Н. Б. Фролова // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 22–32.

Ж14849

57. Щукін Л. Інформаційні загрози для банківської системи: уроки українського антикризового PR / Леонід Щукін // Вісн. Нац. банку України. – 2009. – № 1. – С. 24–26.

Аналізується інформаційна складова інформаційної кризи і її вплив на стан банківської системи на рівень довіри останньої.

Ж14806

58. Щусь С. М. Фінансова криза: причини, аналіз, шляхи виходу / С. М. Щусь, В. З. Бугай // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / Дніпропетр. нац. ун-т. – 2009. – Вип. 251. – Т. 3. – С. 685–693.

Ж70425

59. Якубовський С. О. Фінансова стійкість банківської системи України в умовах світової економічної кризи / С. О. Якубовський, Т. А. Родіонова // Наук. вісн. Одеськ. держ. екон. ун-ту та Всеукр. асоц. молодих науковців. – 2009. – № 4(82). – С. 3–12.

Ж72117

60. Яремко Л. Регіон як основна ланка протистояння фінансово-економічній кризі / Лариса Яремко // Економіст. – 2009. – № 6. – С. 36–38.

Ж15978

61. Ярова В. В. Проблеми і перспективи зайнятості населення в умовах фінансово-економічної кризи / В. В. Ярова // Зб. наук. пр. Таврійськ. держ. агротехнолог. ун-ту (екон. науки). – Мелітополь, 2009. – № 7. – С. 313–320.

Ж73707

Підп. до друку 19.05.2011.

Формат 60x84/16. Друк офс. Папір офс. Ум. друк. арк. 5,7.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3